

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce:

Canisterapie se zaměřením na seniory

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Lenka Motlová

Autor práce: Lenka Filipová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: prezenční

2007

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lence Motlové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Mé poděkování patří také Mgr. Vítové-ředitelce Domova seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích.

OBSAH :

ÚVOD.....	6
1 Teoretická část	7
1.1 Historie Canisterapie.....	7
1.2 Vývoj Canisterapie v ČR	9
1.3 Canisterapie	10
1.3.1 Vymezení CT.....	11
1.3.2 Základní pojmy canisterapie	12
1.3.3 Základní oblasti působení canisterapie	14
1.3.4 Formy canisterapie.....	15
1.3.5 Metody canisterapie	16
1.3.6 Typy canisterapie.....	16
1.3.6.1 Animal Assisted Activities	16
1.3.6.2 Animal Assisted Therapy.....	18
1.3.6.3 Animal Assisted Education.....	19
1.3.7 Léčebné účinky caniterapie	19
1.4 Psí pomocník.....	20
1.4.1 Osobnost psovoda	20
1.4.2 Pes – terapeut	20
1.4.3 Výběr vhodného psího pomocníka	22
1.4.4 Specializovaný trénink psa – pomocníka.....	24
1.4.5 Vlastní výcvik psa - pomocníka.....	24
1.4.6 Financování psa – terapeuta.....	25
1.5 Canisterapie se zaměřením na seniory.....	27
1.5.1 Význam zvířecích společníků pro staré lidi.....	27
Praktická část	31
1.6 Cíl práce a hypotézy	31
1.6.1 Cíl práce	31
1.6.2 Hypotézy	31
1.7 Metodika	31
1.7.1 Metody a techniky sběru.....	31
1.7.2 Realizace výzkumu	32

1.7.3	Charakteristika souboru	33
1.8	Výsledky	35
1.8.1	Výsledky dotazníkového šetření u seniorů	35
1.8.2	Výsledky dotazníkového šetření u personálu	42
1.9	Diskuze	48
	Závěr	51
2	Seznam použité literatury	53
3	Klíčová slova	55
4	Přílohy.....	56

ÚVOD

Bakalářskou práci jsem si zvolila na téma canisterapie. Toto téma mne zajímá již dlouhou dobu, mám velmi ráda zvířata a plně si uvědomuji jejich léčebné účinky. Pomohou člověku při psychické, fyzické únavě, či vnitřním napětí. Pro toto téma jsem se rozhodla v letním semestru druhého ročníku na VŠ. Poté jsem začala navštěvovat canisterapii, která probíhá v nemocnici v Sušici a v Domově seniorů v Prachaticích. Jsem velmi vděčná za paní canisterapeutku v Sušici i za slečnu, která provádí canisterapii ve zmiňovaném Domově seniorů. Obě mne obohatily o zkušenosti a prožitky, pochopila jsem o co v canisterapii skutečně jde.

Někteří lidé si možná léčebné účinky kontaktu se zvířátky vůbec neuvědomují či nepřipouští. Však v canisterapii jde o blahodárné pocity štěstí a radosti, které díky psím terapeutům může zažít každý. Už jen přítomnost psího terapeuta je léčivá a má pozitivní účinky na psychiku člověka, samozřejmě základním předpokladem pro vykonávání canisterapie je skutečnost, že klient je nakloněn psí přítomnosti. Díky zkušenostem hlavně z Domova seniorů v Prachaticích jsem zaměřila svoji bakalářskou práci na tuto věkovou skupinu.. Při pozorování canisterapie jsem měla možnost vidět, jaké nadšení lidé projevovali při hrách, které se psím pomocníkem prováděly.

V bakalářské práci se budu nejprve zabývat počátky canisterapie nejen ve světě, ale i v České Republice. Dále pak charakteristikou tohoto druhu terapie, jejími cíly, typy apod. Dozvíte se jaký pes je či není vhodný pro provádění terapie. V posledních řádcích teoretické části krátce charakterizuji věkovou skupinu, s níž jsem pracovala, tedy důchodový věk, stáří a problémy s ním spojené. Podstatnou část práce tvoří praktická část, ve které jsem se zaměřila na praktický výzkumu, jehož cílem bylo zjistit vliv canisterapie na seniory. Výzkum byl prováděn v Domově seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích, při skupinových i individuálních hodinách canisterapie. Poté bych zjišťovala pozitivní vliv canisterapie na komunikaci mezi seniory a personálem Dále budu zjišťovat mínění personálu o tom, zda považuje canisterapii za přínosnou a to po stránce fyzické i psychické. A to prostřednictvím dotazníků dvojího typu. Jeden typ je určen seniorům a druhý dotazník personálu zmiňovaného Domova.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Historie Canisterapie

*„Není nad zvíře, které bychom lépe znali než psa,
které bychom více milovali a kterému bychom více důvěřovali...“*

Dr. Nicholas J. Saunders

Již ve starověku patřil pes k výbavě babylonského lékaře, protože již tehdy byla známa léčivá moc psích slin a bylo běžné dát psovi olízat rány nemocného. Psi se používali také k léčbě – příkládáním na nemocná místa pacienta, což byl oblíbený způsob léčení revmatismu i později ve středověku. Psi však sloužili také veřejnosti – hlídali stáda, majetek a životy občanů. Postavení psa ve středověku bylo velmi významně ovlivněno náboženstvím. Raný středověk chápe psa jako samozřejmou součást života a pes se vyskytuje na tvrzích raně feudální šlechty stejně jako v chalupách rolníků. S postupujícím a sílícím vlivem katolické církve však dochází ke změně náhledu na psa. Snad byl úzký vztah ke psu nebo kočce až příliš jasnou připomínkou pohanství a tak byl pes, stejně jako jiná zvířata, prohlášen za tvora bez duše. Prostý člověk mohl chovat zvířata, tedy i psa, pouze jako tvory užitkové a dokonce byla stanovena maximální povolená výška chovaného psa a při jejím překročení byl pes odveden hajným. Bohatí a urození měli pochopitelně výjimku. Ve vesnicích Psárech žili chovatelé panských psů, kteří se starali o ušlechtilé psy určené pro lov i pro potěšení zejména mladých hradních pánů. Ti se svými oblíbenými psy mnohdy sdíleli dokonce své komnaty.

Racionální osvícené myšlení Evropy konce 18. a v 19. století a oslabení vlivu církve s sebou přineslo i změnu náhledu na vlastnictví domácích zvířat. Přesto z minulých postojů přetrvávalo – vlastnictví domácích zvířecích společníků nižší třídou bylo považováno za nepřiměřený luxus.

Pes je pro člověka symbolem mnoha dobrých vlastností, zejména věrnosti a oddanosti. Je považován za citlivého, upřímného tvora neschopného lidských špatností. Je opředen spoustou bájí a legend a má pro člověka i hluboký mystický

význam. Přímou závislost člověka na psovi můžeme vidět ještě dnes v Austrálii. Australští domorodci žijí dodnes na úrovni doby kamenné. Vybírají štěňata dingů z jejich doupat, vychovávají je společně se svými dětmi, pečují o ně a dokonce jim vybírají blechy z kožichu. Dingo jim za to pomáhá opatřovat potravu a v noci slouží nahým domorodcům jako přikrývka. Ti podle jejich počtu dokonce měří teplotu vzduchu.

V 90. letech 18. století byla v Anglii v Yorkshiru založena Společností přátel klinika York Retreat pro duševně nemocné. Iniciátorem založení byl William Tuke, obchodník s čajem, který byl velmi pohoršen dosavadními „léčebnými“ postupy a zacházením s pacienty v tehdejších blázincích. Na klinice York Retreat s pacienty soucítili, zajímali se o ně, pečovali o ně s láskou a porozuměním a vyjadřovali jim svou důvěru. Součástí programu byla také péče o zvířata, zejména králíky a drůbež, s cílem naučit pacienty zodpovědnosti péči o tvory, kteří jsou na nich závislí.

V roce 1859 poznamenala Florence Nightingalová (cit.dle Galajdové) že: *„Malé domácí zvířátko je často výborným společníkem pro nemocného, zejména pro chronické dlouhodobé případy. Ptáček v kleci je někdy jediným potěšením, které má tělesně postižený člověk odkázaný na pobyt ve stále stejném pokoji. Pokud může zvířátko samostatně krmit a čistit, má být podporován, aby tak činil.“*

První použití zvířat v nemocnicích v USA se podle dochovaných zpráv odehrálo v roce 1919 na popud sekretáře Ministerstva vnitra, který napsal superintendantovi nemocnice sv. Elizabethy ve městě Washington a navrhl mu použití psů v nemocnici jako „kamarády ke hrám“, pro rozptýlení pacientů. Druhé známé použití terapie pomocí zvířat v amerických nemocnicích se odehrávalo ve spolupráci s Červeným křížem ve 40. letech v sanatoriu pro letce zraněné za 2. světové války. Zvířata úspěšně pomáhala udržovat mysl rekonvalescentů v aktivitě a odváděla jejich pozornost od válečných událostí a vlastních zranění. V 60. letech byly učiněny další pokroky při vývoji terapeutických programů se zvířaty pro zdravotně postižené a v roce 1966 založil Erling Stordahl, sám nevidomý, spolu se svou manželkou v Norsku rehabilitační centrum pro zdravotně postižené. Úsilí začlenit zvířata do klinické psychologie bylo v 70. letech korunováno úspěchem Borise M. Levinsona. Americký dětský psycholog z Univerzity Yeshiva objevil, že zvířecí společník může být velmi cenným spoluterapeutem emocionálně narušených dětí. V roce 1969 Levinson zformuloval

hypotézu, podle níž zvířata nepředstavují způsob vyléčení, ale působí jako sociální katalyzátor, který zahajuje a podněcuje společenský kontakt. V 80. letech se začalo rozlišovat mezi tzv. Snímal Assisted Activities (AAA – činnosti za účasti zvířat) a snímal Assisted Therapy (AAT – terapie pomocí zvířat) a dříve používané termíny „pet therapy“ (terapie domácími zvířaty) a „pet – facilitated therapy“ (psychoterapie usnadněná domácími zvířaty) byly opuštěny, protože navozovaly představu, že může být k terapii použito jakékoli domácí zvíře. Výběr zvířat se zpřísnil a byly vypracovány metodiky výchovy a výcviku zvířat. Zavedlo se školení terapeutů, zkoušky jejich znalostí a zkoušky povah a dovedností zvířat. Také se zlepšila spolupráce s psychology, pedagogy, logopedy, zdravotnickým personálem, lékaři a rodiči. V roce 1990 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations), která sdružuje jednotlivé národní organizace pracující v oblasti výzkumu i praktické aplikace terapeutických programů se zvířaty, koordinuje jejich aktivity, usnadňuje výměnu nejnovějších poznatků a zkušeností, vypracovává mezinárodní standardy, zlepšuje informovanost laické i odborné veřejnosti o dané problematice a udílí ceny jednotlivcům i institucím za zvláštní přínos oboru [1].

1.2 Vývoj Canisterapie v ČR

Pojem canisterapie byl poprvé použit v ČR v roce 1993. V této době se začaly v ČR rozvíjet aktivity se psy a vytvářet systémový přístup a metodika terapeutického využívání psů. Vše je spjato se jménem J. Lacinové a brněnským sdružením FILIA, však ve světě má terapeutické setkávání klientů se zvířaty dlouholetou tradici. V květnu 1995 byla za účelem šíření a prohlubování myšlenky pozitivního vlivu soužití se zvířaty založena *Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům*. V roce 1997 vznikla *Canisterapeutická společnost*, která při tvorbě metodiky vycházela ze zahraničních zkušeností. *Canisterapeutická společnost* zavedla v ČR první systém udělování terapeutických atestů pro psy a zavedení návštěvního programu nastartovala mohutný vzestup canisterapeutické praxe. Začala se rozvíjet např. skupinová canisterapie, polohování, však žádná z metod nebyla uznána za podpůrnou léčebnou metodu. V letech 2001 až 2002 odjely předsedkyně a místopředsedkyně

Canisterapeutické společnosti (Zdenka a Lenka Galajdovy) natrvalo do Belgie a postupně došlo k rozpadu Canisterapeutické společnosti. Od roku 2001 začaly vznikat *samostatné regionální organizace* – většinou z původních nesamostatných center Canisterapeutické společnosti. Chyběly však vzájemné kontakty, komunikace a spolupráce byla minimální. Významný krok pro sjednocení základních pravidel a podmínek praktikování canisterapie učinili zástupci většiny sdružení zabývajících se canisterapií na Mezinárodním semináři o zooterapiích. Účastníci semináře se shodli na nutnosti založení *zajišťující organizace* – *Canisterapeutické asociace* [9].

CANISTERAPEUTICKÁ ASOCIACE

Canisterapeutická asociace byla založena jako zájmové sdružení právnických osob – organizací, zabývajících se canisterapií. Z potřeby prosazovat společné zájmy všech sdružených organizací, respektující přitom suverenitu svých členů. Svě členy sdružuje na základě společného zájmu. CTA se řídí demokratickými principy, základními lidskými právy a svobodami a právním řádem České republiky [9].

1.3 Canisterapie

Slovo canisterapie se v současné době objevuje velmi často a ve volném překladu znamená terapii s pomocí psa.

Canisterapii lze definovat, jako způsob terapie, která využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. Při canisterapii se klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně – integračních. Při canisterapii se jedná o navazování kontaktu s pacienty, kteří mohou mít problémy s komunikací. (Mezinárodní seminář o zooterapii v Brně)

Existuje mnoho definic canisterapie, ale zároveň není nikde stanoven přesný záměr a také cíle canisterapie jsou široké. Ze sborníku příspěvků jsou uvedeny vybrané definice podle jednotlivých autorů.

Definice canisterapie dle A. Mojžíšové:

A. Mojžíšová uvádí, že canisterapie je součástí metod ucelené rehabilitace, která slouží k podpoře psychosociálního zdraví lidí všech věkových kategorií, při níž se využívá přítomnosti psa.

Definice canisterapie dle M. Velemínského:

M. Velemínský hovoří o canisterapii jako o metodě, která slouží k zlepšení psychosociální situace člověka a zdraví, čili může ovlivnit následky poruchy psychosociálního stavu.

Definice canisterapie dle L. Galajdové:

L. Galajdová definuje canisterapii jako způsob terapie, která využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. Canisterapie, klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně-integračních. Uplatňuje se zejména jako pomocná (podpůrná) psychoterapeutická metoda při řešení situací, kdy jiné metody selhávají nebo je nelze použít. Například při navazování kontaktu s obtížně komunikujícími klienty, při práci s lidmi s různými typy postižení [5].

Canisterapie je druh zooterapie, který využívá pozitivní vliv psa na člověka [3].

Pojem canisterapie je speciální forma zooterapie, která se využívá jako netradiční podpůrná terapie pro klienty s různým druhem a stupněm postižení. Při canisterapii se využívá různých druhů plemen psů. A nesmíme zapomínat na to, že canisterapie je pro psy velmi psychicky náročná [18].

1.3.1 Vymezení CT

Slovo **canisterapie** pochází z latinského slova **canis** (pes) a **terapie** (léčba).

Canisterapie je speciálním typem léčby, při níž se efektivně využívá etologie (chování) a fyziologie (vlastnosti, tvar, velikost, teplota, pohyb...těla) psa. Využívá

pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen přesně podle definice WHO (světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody [9].

Canisterapie je terapie, při které se využívá pozitivního vlivu psa na psychický i fyzický stav klienta. Je dokázáno, že pes má uklidňující vliv na hyperaktivní klienty a naopak dokáže přimět k aktivitě lidi, které nereagují na jiné podněty. Při aktivitách se psy se nenásilně procvičuje hrubá i jemná motoriku. Přítomnost psa snižuje krevní tlak. Při polohování (kontaktní ležení klienta a psa popř. psů) dochází k prohrátí svalů a uvolnění spasmů. Pes se stává bytostí, které je možno se svěřit. Pro některé klienty je komunikace se psem přijatelnější, než s druhým člověkem a právě pes se může stát určitým komunikačním kanálem mezi klientem a terapeutem [19].

Canisterapie má velmi široké uplatnění jako **podpůrná, doplňková a alternativní metoda** s různou mírou zastoupení v celé řadě oblastí, které pečují o lidské zdraví. Svojí podstatou canisterapie spadá do sociální rehabilitace, jejímž úkolem je rozvíjet či získat potřebné dovednosti, které klient v průběhu nemoci či v důsledku rozvoje handicapu ztratil. Také přispívá k učení se novým dovednostem, jimiž bude klient schopen v budoucnu zčásti či úplně kompenzovat svůj handicap [9].

Canisterapie se také uplatňuje jako pomocná, podpůrná psychoterapeutická metoda při řešení různých situací, kdy jiné metody selhávají nebo je nelze použít (např. při navazování kontaktu s obtížně komunikujícími pacienty) (Mojžíšová, Kalinová, 2003).

Využití psa je možné v mnoha dalších oblastech, kdy se pes stává nezbytným pomocníkem, ale stále zůstává každodenním terapeutem přítelem. Také význam psa pro citový i rozumový vývoj dítěte je velký a tam, kde je vhodné a možné zařazení psa do života rodiny, je mnoho problémů samovolně vyřešeno [11].

1.3.2 Základní pojmy canisterapie

Canisterapeut

Osoba provádějící canisterapii. Obvykle se jedná o proškoleného dobrovolníka, který se svým psem složil canisterapeutické zkoušky. Mnozí canisterapeutové, ale mají i další odpovídající odborné vzdělání pedagogického, zdravotnického nebo sociálního

charakteru a canisterapii mohou využívat v rámci své odborné praxe. Canisterapii je také možno provozovat po studiu rekvalifikačního kurzu a zřízení odpovídající živnosti za úplatu. Proškolený canisterapeut může také vstoupit s klientem/zařízením do pracovněprávního vztahu [1].

Canisterapeutický tým

Provádění canisterapie je týmová práce vyžadující znalosti a spolupráci vyškolených odborníků různých profesí. Složení canisterapeutického týmu se přizpůsobuje jak formě canisterapie, tak i dané problematice klienta[9].

Canisterapeutické zkoušky

Zkoušky canisterapeutického týmu, které jsou pravidelně pořádány canisterapeutickými organizacemi a řídí se pevně stanoveným zkušebním řádem dané společnosti. Canisterapeutické zkoušky skládá vždy konkrétní psovod (canisterapeut) a konkrétní pes – pro ně je pak vystaven certifikát, nejlépe s uvedenou časovou platností a výsledky zkoušek [1].

Certifikace canisterapeutického týmu

Certifikát a složení canisterapeutických zkoušek je společně s očkovacím průkazem psa jediným povinným dokumentem pro každý canisterapeutický tým. Zatímco organizace mohou vystavit i další certifikáty (např. o účasti canisterapie), takové certifikáty nejsou podmínkou k provádění canisterapie [1].

Identifikace canisterapeutického týmu

Pro pohyb v zařízeních a na veřejnosti je vhodné certifikaci doplnit vizuálním označením psa i canisterapeuta (např. trička, uniformy, jmenovky pro psovody a pro psy: vesty, šátky, obojky, psí známky apod.) Při vstupu do budov a jednání s pověřenými osobami se canisterapeut musí na požádání prokázat identifikační průkazkou, nejlépe s fotografií psa i psovoda, pokud jeho organizace takové průkazy vydává [9].

1.3.3 Základní oblasti působení canisterapie

Socioterapie

Socioterapii je zde myšlena léčba společenstvím, má své místo zejména v oblasti problémového chování a vztahů.

Je určena pro emocionálně a citově deprivované klienty (úzkostné, nesmělé, pasivní, apatické s pocity méněcennosti), pro klienty s jinými poruchami chování a prožívání způsobené sociálními, etnickými a osobnostními rozdíly či nedostatkem emocionálního pocitu bezpečí (agresivita, šikana, pocity nadřazenosti). Problémové chování může mít celou řadu příčin. Ochranným mechanismem proti chaosu a strachu pak mohou být různé problémové projevy, včetně agresivity. Tyto klienti stojí často mimo kolektiv, nejsou schopni přesně vnímat chování druhých. Tím vznikají problémy v komunikaci, které pak řeší závažnými asociálními projevy. Pes mezi nimi navozuje přirozenou atmosféru, pomáhá docílit uvolnění, otevřenosti a důvěry. Přítomnost psa při společných činnostech způsobuje, že klienti vše mnohem intenzivněji citově prožívají [9].

Psychoterapie

Psychoterapií je zde myšlena léčba psychologickými prostředky s využitím psa, podmíněná duševním stavem klienta.

Zvířecí společníci snižují úzkost a nabuzení sympatického nervového systému tím, že odvádějí pozornost člověka k něčemu příjemnějšímu, poskytují mu pocit bezpečí a umožňují mu dotekový kontakt. Snižují svou přítomností pocity osamělosti a deprese, zvyšují sebevědomí. Je také dokázáno, že hlazení zvířecí srsti zvyšuje produkci endorfinů (hormonů slasti). Psychoterapeuté psa využívají jako prostředníka ke komunikaci s klienty, k silnějším citovým prožitkům při terapii [9].

Fyzioterapie a Diatermie

Fyzioterapií a diatermií je zde myšlena léčba fyzikálními metodami uplatňovaná u nemocí pohybového a nervového aparátu-prohřívání, rozvoj jemné a hrubé motoriky, koordinace, orientace v prostoru.

Canisterapie klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně-integračních a působení na fyzické zdraví zahrnuje spíše složku motivace k rehabilitaci a povzbuzení imunity prostřednictvím psychiky. Přesto právě motivace a chuť k léčbě u handicapovaných je základním předpokladem úspěšnosti léčby. V oblasti diatermie (zahřívání) je pes využíván přímo jako nástroj k prohřívání svalových tonusů. Je to podpůrná forma individuální terapie, založená na přímém fyzickém kontaktu klienta a psa. Fyziologické efekty canisterapie se liší dle zvolené metodiky v návaznosti na jednotlivé typy diagnóz [9].

Speciální pedagogika

Speciální pedagogikou je zde míní použití především u dětí s těmito poruchami: dysgrafie, dyslexie, dyskalkulie, porucha pozornosti, hyperaktivitu, poruchy chování.

Canisterapie může být využita přímo při výuce jako motivační prvek, posílení koncentrace, pozornosti, soustředěnosti, ochoty spolupracovat s pedagogem. Canisterapii lze též využít samostatně jako doplněk speciální výuky [9].

1.3.4 Formy canisterapie

- a) skupinová – využívána zejména ve školách
- b) individuální

Další rozdělení:

- a) návštěvníci – chodí se psem na návštěvu
- b) pes bydlí přímo v Domově seniorů
- c) pes přinesený z původních domovů obyvatel

1.3.5 Metody canisterapie

Léčebným efektem animoterapie (terapie pomocí zvířat) je využití blahodárných účinků soužití se zvířaty na pohybový aparát. Odborníci došli k závěru, že dlouhodobý vztah se zvířaty je provázen pozitivními fyziologickými a psychologickými vztahy, které zlepšují celkové zdraví a tím i kvalitu života. Canisterapie představuje fyziopsycho-socioterapii [9].

Existují 2 metody canisterapie

a) **terapie** pomocí zvířat

Tím se myslí např. individuální terapie – polohování.

b) **činnosti** za účasti zvířat

Ty se dělí na pasivní a aktivní. Pasivní činnost znamená, že pes má efekt již svou přítomností. Aktivní činnost je zaměřena na péči klienta o psa (pes je trvale přítomen v ústavu, nebo o návštěvách).

1.3.6 Typy canisterapie

1.3.6.1 Animal Assisted Activities

Jedná se o činnost za účasti psů. Pouhou přítomností psa dochází k motivačnímu, výchovnému, odpočinkovému nebo terapeutickému prospěchu zaměřenému na zvýšení kvality klientova života. AAA probíhá v různých zdravotnických a dalších zařízeních a je prováděna speciálně vyškoleným profesionálním odborníkem, proškoleným psovodem nebo dobrovolníkem za účasti speciálně vybraných zvířat. (Galajdová, 1999)

Tato činnost vyžaduje přítomnost certifikovaného canisterapeutického týmu a dohled vedení zařízení nebo určené zodpovědné osoby. Všude tam, kde canisterapeut sám není schopen dostatečně komunikovat s klienty (tj. plně porozumět jejich reakcím) se vyžaduje přítomnost personálu či zodpovědné osoby po celou dobu průběhu canisterapie .

Nejčastějšími klienty jsou osoby umístěné v zařízeních sociální péče, osoby přestárlé, osamělé nebo dlouhodobě nemocné, osoby v protidrogových nebo proti alkoholových léčebnách, osoby v krizových centrech, ústavech nápravné výchovy apod.

Typickými metodami jsou hlazení psa, hry, péče o psa, přirozený rozvoj komunikace, paměti [1].

CÍLE AAA

- 1) zvýšení lokality života
- 2) zlepšení psychického stavu
- 3) aktivizace

AKTIVITY AAA

- a) vzájemná interakce mezi klientem a psem (pes vstupuje do interakce lépe)
- b) soutěže
- c) procvičování jemné motoriky
- d) granulování a odměňování psa, vycházky
- e) povely poslušnosti

Rozdělení dle Galajdové je následující:

a) Pasivní animal assisted activities

Role zvířat je v tomto případě pasivní, protože se o ně klient nestará, ale přesto přinášejí pozitivní efekt. Nejjednodušší formou je umístění akvária nebo klece s ptáčky do společenské místnosti ústavu nebo do čekárny u lékaře. Pestré barvy rybek a bublání vody nebo švitoření a poletování ptáčků přinášejí uklidnění a potěšení obyvatelům nebo odvádějí pozornost pacientů od nadcházejícího vyšetření. Také zpříjemňují pracovní prostředí personálu, který si může jejich pozorováním a péčí o ně zpestřit oddechový čas [2].

b) Interaktivní snímals assisted activities

Interaktivní typy AAA programů mohou být rezidentního (stálého) typu (pes je v instituci umístěn stále, pečují o něj klienti nebo personál) nebo návštěvního typu. Návštěvní programy pečlivě vybraných, povahově otestovaných a zdravých psů se odehrávají vždy na stejném místě, ve stejný čas a po omezenou dobu (obvykle jednou týdně na jednu hodinu). Tento typ je pro zdravotnický personál výhodnější, zvláště pokud se jedná o zařízení s náročnou ošetrovatelskou péčí. Velmi záleží na znalostech, zkušenostech a přístupu dobrovolníka, který musí umět spolupracovat s personálem, komunikovat s klientem a dobře znát svého psa. Musí dbát o jeho bezpečnost, psychickou pohodu a rád se o něj dělit s nemocnými a zdravotně postiženými. Tyto programy mají pro lidi motivující charakter, vyvíjejí větší snahu v navazování kontaktu s druhými, zvyšují jejich fyzickou aktivitu a učí je mnohé praktické dovednosti [2].

1.3.6.2 Animal Assisted Therapy

Jedná se o terapii pomocí zvířat. Zvíře je nedílnou součástí terapeutického procesu, jedná se tedy o vystoupení zvířete do interakce mezi terapeuta a klienta a jeho následné pozitivní působení na klienta. Terapie je prováděna zdravotnickým personálem se speciálními odbornými znalostmi [2].

Jde o terapeutickou činnost zaměřenou na zlepšení psychického a fyzického stavu klienta, zlepšení psycho-sociálních dovedností a zvýšení kvality života klienta.

Tato činnost vyžaduje kromě canisterapeutického týmu přítomnost nebo přímou spolupráci odborně vyškoleného terapeuta nebo lékaře či zdravotnického personálu obeznámeného s cílem a účinky takové terapie. Má-li odpovídající vzdělání, je přípustné, aby tuto terapii prováděl přímo psovod. Terapii za účasti psa mohou také provozovat lékaři či zdravotníci, kteří se svým psem složili canisterapeutické zkoušky.

Nejčastějšími klienty jsou osoby s tělesným či duševním postižením, osoby s kombinovaným postižením, dlouhodobě nemocní, lidé v rekonvalescenci apod.

Typickými metodami jsou polohování, hry pro rozvoj motoriky a sociálních dovedností, hlazení a péče o psa, cílené zlepšování komunikace, paměti apod. [1].

Hlavní rozdíl mezi oběma skupinami je, že zatímco výsledky AAA lze vyjádřit pouze v pojmech radosti, spokojenosti a štěstí, výsledky AAT jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné. Cílem AAT může být posílení žádoucího chování nebo utlumení nežádoucího chování (např.: fobií nebo nácvik nových dovedností, jako mluvení a chůze) [2].

1.3.6.3 Animal Assisted Education

Jedná se o vzdělávání za účasti psů, kontakt člověka a psa, zaměřený na rozšíření a nebo zlepšení výchovy, vzdělávání a nebo sociálních dovedností klienta.

Tato činnost vyžaduje kromě canisterapeutického týmu také přítomnost a nebo přímou spolupráci pedagogického personálu, obeznámeného s cílem a účinky takového vzdělávání.

Nejčastějšími klienty jsou osoby se specifickými poruchami učení, kde lze činnost zaměřit na zlepšení těchto poruch a celkových komunikačních schopností. Výuka se zaměřuje na vztahy lidí a zvířat, biologií, téma psí pomoci postižených apod. [1].

ANIMAL ASSISTED RESEARCH

- výzkumná činnost za přítomnosti zvířat

ANIMAL ASSISTED CRISIS RESPONSE

- tato metoda snižuje následky krize či hlubokého traumatu za pomoci psa

1.3.7 Léčebné účinky caniterapie

Caniterapie je určena pro staré, nemocné, tělesně i mentálně postižené. Je velmi účinným pomocníkem při úzkostech, traumatech, depresích, návalech samoty a beznaděje, které přináší řada nemocí nebo stáří. Caniterapie pomáhá také při neurózách, epilepsii a artismu. Zvířata a jejich přítomnost dovedou vzbudit lásku člověka a dodat pocit bezpečí a jistoty. Dotek jemné srsti a pozorný pohled psa, který

láskyplně naslouchá prospívá jak zdravým, tak nemocným. Psí přítomnost může pomoci i tehdy, když člověku nepomáhají ani léky [6].

1.4 Psí pomocník

1.4.1 Osobnost psovoda

Osobnost psovoda je pro terapii stejně důležitá, jako osobnost psa. Pes nikdy nepracuje sám, majitel a pes vždy tvoří tým. Čím seřanější a zkušenější je tým, tím lépe. Klidná a vyrovnaná povaha majitele je tedy nezbytnou podmínkou úspěšného terapeutického týmu [2].

Základem téměř každé práce s lidmi je být lidský, komunikativní a přátelský. Nepostradatelnou věcí u člověka, který vykonává canisterapii je, aby měl psovod kladný vztah ke klientům a svému psu byl pánem a ochráncem. Psovod by měl vyžadovat důslednost bez násilí. Přesto někdy je nutno vyžadovat nepříjemných podnětů pro psa k dosažení výsledků. Avšak tyto zásahy je nutno dobře rozmyslet. Nesmí jimi být narušen vztah psovod – pes.

1.4.2 Pes – terapeut

Psi s terapeutickým posláním jsou psi především na mazlení a hlazení, kteří se používají cíleně během terapie k dosažení konkrétních výsledků i obecně k celkovému zlepšení psychického stavu nemocných nebo zdravotně postižených klientů, krátkodobě nebo dlouhodobě, v domácnostech i v příslušných zařízeních sociální, zdravotní a jiné péče. Pracují sami nebo ve skupině s jinými psy, a to s jednotlivými klienty i s více klienty najednou [2].

Při způsobu canisterapie v rezidenčním zařízení je pes přímo umístěn v zařízení sociální péče či zdravotnickém zařízení a slouží pro potěšení všech obyvatel či pacientů, ale i personálu. Je to nejefektivnější způsob canisterapie pro psychicky vážně postižené osoby, zvláště trpící různými formami demence. Ale je účinná i při fyzických problémech. Účinky jsou výrazné, dlouhodobé, zápory léčby nebyly prokázány [15].

Pes vhodný pro canisterapii

Neexistuje žádná přesná definice vhodná psa pro vykonávání canisterapie. Vždy by se mělo jednat o psa vyrovnaného, přátelského, neagresivního a ochotného ke kontaktu s lidmi. Psí pomocník by měl být ovladatelný nejen svým majitelem, ale i cizími lidmi. Všechny vlastnosti důležité pro vykonávání canisterapie jsou prověřované během canisterapeutických zkoušek, které musí pes před vykonáváním canisterapie absolvovat .

Pes vhodný pro canisterapii musí mít:

1. výborný zdravotní stav
2. vhodný věk – minimálně 15 měsíců, horní věkovou hranici omezuje pouze zdravotní stav psa
3. sebejisté, klidné chování – k lidem i k ostatním zvířatům
4. dobrou poslušnost a souhru se svým psovodem
5. schopnosti pro terapii – např. ochota nechat se objímat, hladit, apod.
6. vstřícnou povahu (www.pra-collie.mysteria.cz)

Pes, který vykovává Canisterapii:

1. může být jakékoli rasy, velikosti a pohlaví
2. může, ale i nemusí mít průkaz původu (vždy však musí mít očkovací průkaz)
3. může být i z útulku, však velmi důležité je psa řádně poznat, zda je vhodný pro činnost canisterapie
4. také může provozovat canisterapii i pod vedením jiného psovoda než je jeho oficiální majitel, však majitel musí s tímto písemně souhlasit
5. může mít za sebou různé výstavy, či jiné speciální výcviky, však při skládání zkoušek se na toto ohled nebere (www.pra-collie.mysteria.cz)

Canisterapeutické zkoušky

Pes musí nejprve složit canisterapeutické zkoušky, jimiž se testuje povaha psa. Přesto, že někteří psi jsou zvyklí na cizí lidi a ke své rodině jsou hodní, nejsou vhodné pro vykonávání canisterapie. Základem canisterapeutického psa je mazlení a hlazení. Je velmi důležité, aby pes vydržel hlazení a mazlení po dlouhou a nezbytnou dobu. Pes se připravuje na své canisterapeutické poslání již od štěněte. Pes je od útlého věku uváděn do různých situací, které při průběhu canisterapie mohou nastat. Od klidného hovoru, přes pískání, kvičení až po hlasitý smích. Nezbytné je, aby pes unesl psychickou zátěž, se kterou se bude při canisterapii setkávat. Pes vykonávající canisterapii se bude velmi často setkávat s neustálým ruchem, prudkými pohyby, nečekanými pohyby, doteky a objetím. Pro psa musí být naprosto přirozené pohybovat se v blízkosti těžce postiženého člověka, starého či nemocného. Pes, který má vykonávat canisterapeutické poslání, musí nejprve složit zkoušky podle zvláštního zkušebního řádu. Během těchto zkoušek se zjišťuje, zda je pes dostatečně klidný a vyrovnaný pro vykonávání náročné práce s lidmi. Zkušební řády jednotlivých společností, které se canisterapií zabývají nejsou totožné, ale liší se jen velmi málo. Sestavují je členové zkušební komise a po jejich schválení představenstvem je platnost zkušebních řádů podmíněna stvrzením Ministerstva vnitra České republiky. Také doba platnosti této zkoušky je u různých společností různá (např. SVOPAP – doba platnosti je jeden rok).

1.4.3 Výběr vhodného psího pomocníka

Canisterapii může vykonávat téměř jakýkoliv pejsek, který splňuje důležité požadavky (např. přátelský, klidný, sebejistý, vychovaný,...). Velice důležitý vztah je mezi psovodem a jeho psem. Výchova a výcvik by měl probíhat v důslednosti a pro psa by to měla být radost. Pes musí mít oporu ve svém psovodu, ale zároveň cítit nadřazenost svého pána. Dobře vedená výchova je zárukou snadnějšího výcviku. Pes dělá požadované činnosti pro radost. Canisterapeutický pes musí ovládat základní poslušnost a canisterapeutické prvky. Pes pro canisterapii se musí naučit opatrné brání pamlsků z rukou klienta, drobné ústrky, nepříjemné pocity přicházející od cizích lidí. Pejsek musí dále odolávat silným pachům, nárazovitému hluku a pohyby lidí i proti

psovi. Pro canisterapii jsou nevhodné povahové typy melancholik a choleric. Pes nesmí nikdy zůstat při canisterapii s klienty sám.

Je jedno zda do canisterapie zařadíme retrievera, kanadsko-amerického ovčáka, leonbergra nebo obyčejného voříška. Doporučená jsou plemena společenská. Velmi důležitá je spolehlivost, dobrácká a vstřícná povaha, s dobrou fyzickou a psychickou dispozicí.

Na pozdější uplatnění psa jako terapeuta má vliv chovatel, protože právě v rané vývojové fázi štěně se rozhoduje, zda bude zdravě sebevědomé a důvěřivé a vydá se na svou cestu životem bez bázlivosti a špatných zkušeností. Čím více se štěně rozvine v útlém věku, tím lépe pro jeho další život u nového majitele. Chovatel a budoucí majitel (terapeut) psa si může vyzkoušet povahu štěně dle povahových testů. Z těchto testů nelze odvozovat žádné definitivní závěry o pozdějším chování štěně nebo mladého psa, protože jeho nezralý charakter je ještě ovlivňován různými vnějšími vlivy. Však tyto testy poskytnou alespoň opěrné body, týkající se dalšího vývoje zvířete [9].

Přesto je toho mnoho, co musí chovatel a po něm majitel štěně zajistit, aby z něj vyrostl klidný a vyrovnaný, společenský, trpělivý a ovladatelný psí terapeut. Pes, který unese velkou psychickou zátěž – neustálý halas, náhlé pohyby, nečekané doteky a objetí, nekonečné drbání a hlazení, občas i vláčení za vodítko nebo tahání v náručí. Pes, který pohyb těžce postiženého dítěte nebo starého člověka o berlích bude brát jako naprosto normální, a stejně tak i manipulaci s invalidním vozíkem, a ani případný pád dítěte i s holemi před jeho tlamou ho nevyvede z míry. Je také velmi důležité, aby mu práce s cizími lidmi a dětmi těšila [2].

Je bezpodmínečně nutné, aby pes – terapeut:

Měl od štěně možnost častého kontaktu s dobrými lidmi.

1. nejméně do 1 roku věku byl uchráněn jakýchkoli špatných zkušeností s lidmi nebo psy
2. žil s pánem v domácnosti – nikoli v kotci na zahradě a dobře znal bytové prostředí

3. měl naprostou důvěru v majitele a měl k němu vybudovaný pevný vztah (proto musí být majitel vždy chápavý a spravedlivý)
4. byl dostatečně sebevědomý a věřil nejen pánovi, ale i sobě
5. poznal jen laskavé a trpělivé zacházení, napřaženou ruku nikdy nesmí považovat za hrozbu nebo trest, ale naopak očekávat pohlázení nebo pamlsek, nikoliv jako signál k potrestání nebo uvázání po zbytek dne [2]

1.4.4 Specializovaný trénink psa – pomocníka

Věrnost psa je drahocenný dar. Svazek s věrným psem je tak „věčný“ jak jen vazby mezi živými tvory na této zemi mohou být. To by měl uvážit každý, kdo si chce opatřit psího přítele [8].

Ve věku jeden až jeden a půl roku opouští pes náhle příjemné domácí prostředí opatrovnické rodiny bohaté na podněty a odchází do moderního výcvikového kotce. To psovi neposkytuje podmínky pro další vývoj, ale naopak vyvolává nežádoucí změny chování (např. vytrvalý štěkot zde není projev radosti, ale projevem stresu a frustrace psa. Někteří psi z výcviku odpadnou, protože nevydrží podmínky a neustálý stres ve výcvikovém středisku. Hlavním problémem takového pobytu je sociální deprivace – nedostatek podnětů. Tím stoupá stres zvířete a ten vyúsťuje v chování, které stres zmírňuje – štěkání, značkování močí, okusování mříží. Však jakákoliv snaha takové chování omezit, ho jen posiluje. Protože účelem chování bylo upoutat jakoukoli pozornost i negativní. Neexistuje ideální velikost, teplota a osvětlení, jelikož pes je společenský tvor, kotec není pro něj místo k žití. Však velmi důležité je, vytvořit ve výcvikovém středisku co nejlepší podmínky pro psy, aby se připravovali na budoucí povolání [2].

1.4.5 Vlastní výcvik psa - pomocníka

Když se pes konečně zadaptuje na nové prostředí, začíná vlastní výcvik. Během tohoto výcviku je po něm požadováno, aby prováděl ty nejsložitější úkony, a to v nahodilých časech, na neobvyklých místech a v novém prostředí. Psí pomocníci se učí

otevřít dveře, rozsvěcovat světlo. Pokud nejsou tyto obtížně naučené úkony pravidelně osvěžovány a posilovány, velmi rychle vyhasínají [2].

1.4.6 Financování psa – terapeuta

Problémem výcviku terapeutických psů je jeho financování. Zatímco výcvik vodících psů pro nevidomé je hrazen státem (vodící pes je brán jako kompenzační pomůcka). Význam terapeutického psa nebyl zatím takto doceněn. Výcvik těchto psů je hrazen díky pomoci různých nadací a finančních darů firem nebo soukromých osob.

Držení psa vždy něco stojí. Je také nutné počítat jak s pořizovacími náklady za psa a další potřebné vybavení (bouda či pelíšek, hračky, misky, vodítka, obojek), také se nesmí opomenout pravidelně se opakujícími náklady na výživu a veterinární péči.

Odpovědná osoba za chov psa

Vždy by měla být stanovena odpovědná osoba za chov psa v zařízení, která se bude zabývat všemi potřebami psa a jeho výchovou a výcvikem. I pes chovaný v rezidenčním zařízení musí mít jednoho pána. Nelze přenechávat zodpovědnost na obyvatelích zařízení, i když se mohou na péči podílet. Obvykle jsou těmito osobami ošetřovatelé nebo terapeuti či instruktoři [15].

Výživa psa

Pes je masožravec a jeho trávicí soustava je tomu přizpůsobena. Trávicí trubice je relativně krátká. Potrava jí prochází poměrně rychle, což zvyšuje nároky na kvalitu a stravitelnost krmiv [7].

Potrava by měla být vyvážená a je nutné při dávkování vzít v potaz, že, přes veškeré úsilí, bude pes přikrmován pamlsky od obyvatel [12].

Velkým problémem psů v rezidenčních zařízeních bývá nadměrná žravost a s tím spojená tloušťka psa. Jednou z příčin bývá překrmování psa ve šteněcím věku. Další příčinou může být i deprese psa, a proto pozor na přetěžování. Nutné je i pohlídat nadměrné odměňování pamlsky ze strany klientů [14].

Pojištění

Pes i psovod by měli být pojištěni. U psa se jedná o pojištění proti škodám způsobeným psem u psovoda pak o pojištění odpovědnosti z výkonu povolání Materiály Canisterapeutické asociace. (Metodika aktivit se psem jako součást ucelené rehabilitace).

Veterinární péče

Zdraví psů je prioritou, od výběru zdravých rodičů štěněte, přes péči v době výchovy a výcviku po následnou péči po celý život psa.

Očkování proti psince, infekčnímu zánětu jater, leptospiróze a vzteklině je opakováno po celou dobu života psa. Názory na to, kdy a proti čemu očkovat, se někdy různí. Psa je nutné také pravidelně minimálně dvakrát ročně odčervovat nebo provádět koprologické vyšetření, které vyloučí vnitřního cizopasníka v těle psa [13].

1.5 Canisterapie se zaměřením na seniory

„Stárnutí a stáří má určité postižitelné jevy, fenomény. Nástup morfologických a funkčních změn nastává v ontogenetickém vývoji jedince v různou dobu a pokračuje rozdílnou rychlostí.“¹

Podle definice Světové zdravotnické organizace je „stařecký věk neboli senescence obdobím života, kdy poškození fyzických či psychických funkcí se stává významně manifestní při srovnání s předešlými životními obdobími“ (Fenomén stáří)

„Rychlost stárnutí je ovlivňovaná mnoho faktory, a to jak biologické, psychické, tak i sociální povahy.“²

1.5.1 Význam zvířecích společníků pro staré lidi

V Geriatrii - u lidích žijících doma - přebírání zodpovědnosti za péči o psa (zvyšování sebevědomí => užitečnosti)

- a) pes dává určitou jistotu ve vztahu k pánovi
- b) denní rytmus (krmení, procházky apod.)
- c) společník vždy ochotný k mazlení, hraní, nahrazuje chybějící fyzický kontakt mezi lidmi)
- d) zvyšuje pocit bezpečí
- e) zmírňuje pocit osamění, žal a bolest při ztrátě životního partnera
- f) lepší komunikace a navazování kontaktu s okolím
- g) je zde někdo, pro koho stojí za to žít

---

¹ PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*: AVICENUM 1990, ISBN 80-281-8076-8

² HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*: Praha, PANORAMA, 1990, ISBN 80-7038-158-2

Význam psa u lidí žijících v Domovech pro seniory

- a) pozitivní vliv na vyrovnání se s osamělostí
- b) vyburcování z nostalgie a deprese
- c) umožňuje nahradit nedostatek fyzického kontaktu a potřebu něhy
- d) pes nerozlišuje podle vizáže či onemocnění, ale podle vnitřních hodnot
- e) zlepšuje komunikaci mezi ostatními klienty i s ošetrujícím personálem
- f) je podnětem k rehabilitaci, fyzioterapii, logopedii, k nácviku jemné a hrubé motoriky
- g) pes má pozitivní vliv na zklidnění klientů a tím na omezování užívání antidepresiv, sedativ a hypnotik

Toto je jen výčet dosud uplatňovaných oblastí, kde je možno psa – canisterapeuta použít. Samozřejmě, že u jednotlivých oblastí následují specifika podle závažnosti onemocnění, věku klienta, prostředí a přístupnosti [19].

Zvířata u starších lidí mají roli velice komplexní. Pozitivní působení psiho přítele lze zaznamenat u lidí se somatickými i psychosomatickými potížemi. Interakce zvířete a člověka pomáhá lehkému snížení krevního tlaku a zpomalení srdeční činnosti. Psi přítel je velkým pomocníkem při snižování pocitu úzkosti a smutku. Výrazným pomocníkem je pes především ve stáří, kdy udržuje seniora v činnosti a pohybu [17].

Některé výzkumy dokázali, že právě zvířata pomáhají seniorům zavést řád do života a poskytují pocit bezpečí a pomáhají uspokojovat citové potřeby. Samozřejmě zvířata nemají nahradit kontakty s jinými lidmi, ale mají napomáhat navazování kontaktu a komunikace s druhými lidmi. Pro svou bezprostřednost a oddanost zvířata pomáhají při osamění i při adaptaci na nový domov.

V domovech seniorů často schází možnost darovat a přijímat něžnost. Často se starý člověk stydí za to, jak vypadá a za své stáří a za problémy, které se stářím souvisí. Samozřejmě, že zvířata nemohou nahradit lidskou příchyllost, ale tělesným kontaktem lze se zvířetem prožívat hluboce lidskou potřebu něžnosti, která právě starým lidem často, tak moc chybí. Zvířecí přítel nerozlišuje zda je člověk mladý či starý nebo mladý či ošklivý, chová se ke všem lidem přátelsky a rozdává radost a smích.

Také studie z USA, Austrálie a Německa ukázaly, že zvířecí přátelé v domovech seniorů dokonce brání častému syndromu a to syndromu „vyhoření“. Syndromem vyhoření je zde míněno emocionální vyčerpání lidí v ošetrovatelských povoláních. Velikou výhodou právě zvířecích pomocníků je to, že jsou proti tomuto syndromu imunní .

Setkáváme se s problémem, že mnoho starých lidí si dobrovolně vezme život z důvodu osamělosti, opuštěnosti, pocitu neužitečnosti a ztráty důvodu k žití. Však pokud starý člověk vlastní psa, s těmito pocity se nesetkává. Starý člověk se necítí neúčinný, protože jeho pes ho potřebuje. Pes chodí se svým „pánem“ na procházky, kde má možnost seznámit se a popovídat si s jinými psími majiteli a uspokojovat potřebu kontaktu s druhými lidmi [6].

K čemu všemu mohou být prospěšná zvířata v domovech seniorů také ukazuje následující přehled charakteristických problémů geriatrických zařízení a jejich ovlivnění domácími zvířaty [2].

1. domovy seniorů jsou do značné míry a tím je téměř vyloučena osobní odpovědnost obyvatel – zvířata jsou často tím jediným, za co ještě může starý člověk převzít zodpovědnost
2. v domovech jsou často opomíjeny i nejzákladnější potřeby soukromí – prostřednictvím osobního vztahu ke zvířatům se vytváří soukromá atmosféra a intimita
3. v ústavech často převládá životní pocit neužitečnosti a nepotřebnosti, někdy vystupňovaný až do „naučené bezmocnosti“, postoje „já nemohu“ – zvířata motivují, vyžadují každodenní péči, pevný režim dne, s nimi život dostává smysl a řád
4. chybění dostatečně silných podnětů vede k uzavření se do vzpomínek na minulost, nostalgii až depresi – zvířata poskytují takové podněty a navíc vyžadují orientaci na přítomnost a budoucnost

5. stejně jako v komunikaci mezi obyvateli domova, může mít zvíře funkci katalyzátoru i v rozhovoru s terapeutem, pacient se terapeutovi přes zvíře otevírá, a to pomocí námětu k rozhovoru, který zvíře nabízí
6. zvířata se dají dobře zařadit do rehabilitačního, fyzioterapeutického a ergoterapeutického programu, hodí se jako motivace k nácviku mluvení, pro výcvik jemné motoriky hlazením a krmením, nabízejí smysluplné úkoly, jako je příprava krmení, povinná procházka, česání
7. protože mnoho lidí mělo doma v dětství zvířata, lze jejich pomocí posilovat vzpomínky na zážitky s nimi, a tím zlepšovat orientaci a paměť
8. psí pomocník může významně pomoci při léčbě, je-li cílevědomě používán ve správné indikaci [10]

PRAKTICKÁ ČÁST

1.6 Cíl práce a hypotézy

1.6.1 Cíl práce

Prvním cílem je, zda je personál v rezidenčním zařízení v Domově seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích považuje provádění canisterapie za přínosné po stránce fyzické a psychické. Druhým cílem je zjistit, zda klienti senioři mají zájem o individuální nebo skupinovou formu canisterapie.

1.6.2 Hypotézy

H1: Personál Domova seniorů považuje canisterapii za přínosnou

Podhypotéza 1 po stránce fyzické

2 po stránce psychické.

H2: Díky canisterapii se zlepšuje komunikace mezi seniory a personálem.

1.7 Metodika

1.7.1 Metody a techniky sběru

Byla použita metoda dotazníku a řízeného rozhovoru. Dotazník byl sestaven pro personál v Domově seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích a pro seniory samotné. Řízený rozhovor jsem použila u seniorů a to především kvůli jejich zdravotnímu stavu. Většina oslovených klientů má problémy se sluchem nebo problémy s hybností horních i dolních končetin, proto byl pro klienty Domova seniorů přijatelnější řízený rozhovor. U personálu jsem nemusela vést řízený rozhovor, personál vyplnil dotazníky samostatně. V dotazníku jsem použila uzavřené i otevřené otázky. Jako uzavřené otázky jsem volila např. věk, pohlaví, vzdělání, hodnocení zdravotního stavu. Účelem otevřených otázek bylo dát seniorům a personálu možnost bohatě se vyjádřit např. zda se domnívají, že je canisterapie prospěšná, proč využívají služeb canisterapie, jakou

formu canisterapie preferují a proč. Dotazník pro seniory je příloze č.1 a dotazník pro personál je uveden v příloze č.2.

1.7.2 Realizace výzkumu

Do Domova seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích jsem docházela od října do února. Účastnila jsem se skupinové canisterapie v tomto Domově, také jsem si povídala s ležícími seniory na pokojích. S tímto Domovem seniorů mám zkušenosti již z dřívějších let. Byla jsem zde v 17 letech na brigádě o velkých prázdninách, mým úkolem bylo starat se o volný čas seniorů, jako kulturní referent. S mobilními seniory jsme hráli různé hry a za ležícími klienty jsem docházela na jejich pokoje. Proto jsem velmi ráda, že jsem právě v tomto Domově seniorů mohla provádět můj výzkum. Jsem velmi vděčná paní ředitelce Mgr. Marcele Vítové za cenné rady a za svůj čas. Mé veliké poděkování patří také slečně Vinšové, která zde v tomto Domově canisterapii provádí.

Užila jsem 30 dotazníků pro seniory a 10 dotazníků pro personál Domova seniorů Mistra Křišťana. Dotazník pro seniory obsahoval 12 otázek a dotazník pro personál obsahoval 13 otázek. Tento výzkum byl prováděn 9. a 10. dubna 2007 v Domově seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích. Návratnost dotazníků u personálu i u seniorů byla 100%. Důvodem 100% návratnosti dotazníků u seniorů bylo to, že jsem užila řízený rozhovor s každým seniorem. Dotazníky určené personálu rozdala každému jednotlivci slečna Vinšová, která zde canisterapii provádí. Dotazník určený pro personál vyplnila paní ředitelka, canisterapeutka, dvě sociální pracovnice, účetní a pět pečovatelek. Z personálu na mé otázky odpovídalo 9 žen a 1 muž. Vzdělání u personálu Domova seniorů převládá střední odborné, vysokou školu absolvoval jeden dotázaný. Věková hranice dotázaného personálu byla následující, mezi 20 až 30 let bylo dvěma dotázaným, mezi 30 až 40 roky bylo jednomu dotázanému, mezi 40 až 50 roky odpovídali čtyři dotázaní a více než 50 let bylo jednomu dotázanému.

1.7.3 Charakteristika souboru

Pro uplatnění dotazníku jsem si vybrala Domov seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích. Instrukce je v provozu v nových budovách v klidné lokalitě od roku 2003. Do té doby byl provozován původní Domov pro seniory v prostorách kláštera Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského.

Domov pro seniory poskytuje své služby již 67 let. Domov seniorů Mistra Křišťana je příspěvková organizace zřizovaná Jihočeským krajem. Posláním Domova seniorů Mistra Křišťana je podpora zachování a rozvoj soběstačnosti a posílení samostatnosti uživatelů. Je zde poskytována základní specializovaná ošetrovatelská péče nesoběstačným klientům a snaží se zde pomáhat před sociálním vyloučením uživatelů.

Domov seniorů Mistra Křišťana zdobí krásná zahrada s terasou, kterou klienti mohou dle vlastních potřeb užívat. Uvnitř domova mají obyvatelé možnost navštívit také kapličku.

Je zde přátelské soužití seniorů a zvířat. V domově seniorů jsou psi, kočky a ptactvo. Kapacita Domova seniorů je 99 míst pro celoroční pobyt a 6 míst v denním stacionáři. V Domově seniorů je 25 jednolůžkových a 37 dvoulůžkových pokojů s vlastním sociálním zařízením. Pokoje jsou dostatečně vybaveny a je zde nábytek, polohovací lůžka, požární signalizace, dorozumívací zařízení, telefonní přípojka včetně přípojky pro kabelovou televizi a internet. Obyvatelé domova seniorů si mohou dle svých vlastních potřeb dovybavit svůj pokoj vlastními předměty.

Canisterapie v Domově seniorů probíhá již 10 let. Jsou zde již od útlého věku dva retrievři, Barry a Black. Oba psí pomocníci v Domově seniorů byli vychováni již od štěněte. Canisterapie v Domově seniorů probíhá každý den, však výjimkou jsou dny, ve kterých se seniorům předává kapesné. Oba psí pomocníci jsou v Domově seniorů velmi oblíbeni a lidé si na ně zvykli.

Canisterapie je v Domově seniorů prováděna individuálně a skupinově. Individuální forma canisterapie se provádí především u seniorů, kteří jsou ležící či mají problémy s pohybem, však individuální formu preferují také méně společenští senioři. Individuální forma canisterapie je prováděna dle potřeby jednotlivých obyvatel Domova, nejčastěji dvakrát týdně. Skupinová canisterapie je prováděna každý den a je mezi seniory velmi oblíbená. Skupinová forma canisterapie se provádí v klubovně Domova a účastní se jí vždy pouze jeden psí pomocník. Na skupinovou formu

canisterapie dochází senioři, kteří jsou schopni pohybu. Velmi populární je skupinová forma canisterapie také pro společenské vyžití seniorů. Schází se zde velmi dobrý kolektiv, vždy se společně odreagují a s pejskem se pobaví, také hrají různé hry.

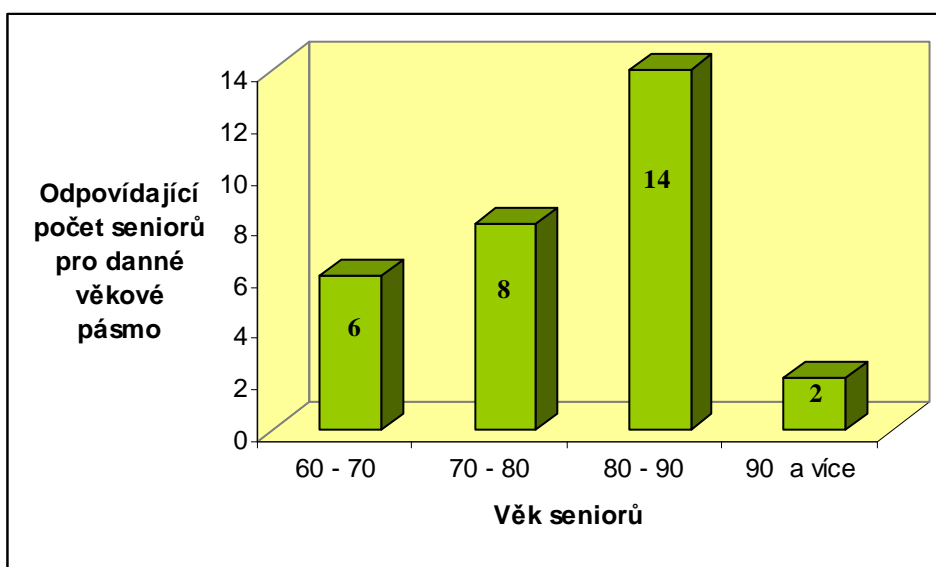
V domově seniorů je také možnost, aby si dva obyvatelé chovali svého vlastního psa. Však před nástupem psího přítele obyvatele Domova musí být pes řádně prozkoumán, zda je snášenlivý, vychovaný a přátelský k ostatním obyvatelům Domova seniorů. Tuto možnost využila pouze jedna klientka Domova, bohužel musela svého psího společníka, kterého si vzala ze svého původního domova, vrátit. Její pes byl nesnášenlivý vůči dalším obyvatelům Domova a to nelze tolerovat.

1.8 Výsledky

1.8.1 Výsledky dotazníkového šetření u seniorů

Graf 1 Věk seniorů ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 1 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

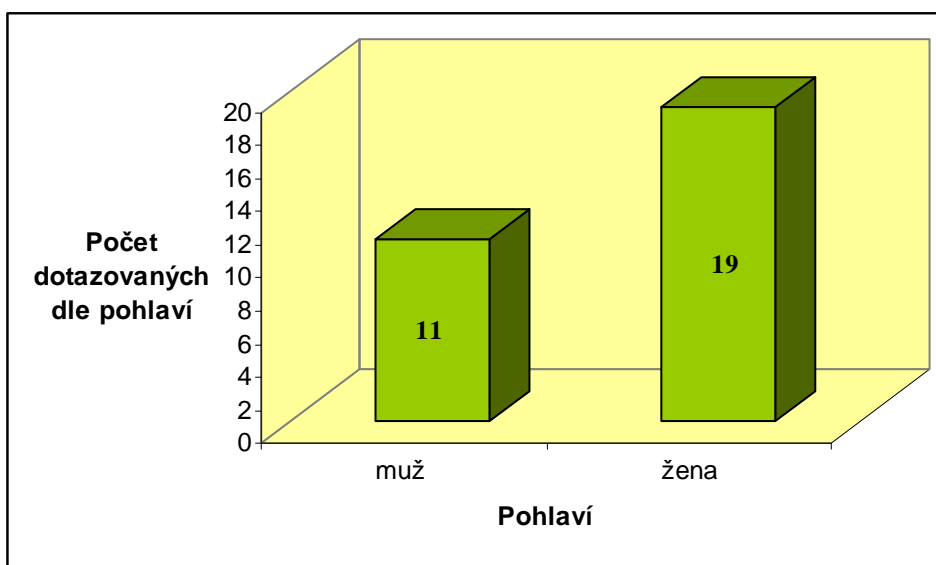

Zdroj: vlastní výzkum

Graf zobrazuje věk seniorů v rezidenčním zařízení v Prachaticích. Z výsledku výzkumu jasně vyplývá převaha seniorů ve věku mezi 80 – 90. Dále bylo zjištěno, že v tomto rezidenčním zařízení je 8 dotazovaných seniorů ve věku mezi 70 – 80, dále pak v rozmezí mezi 60 – 70 je 6 dotazovaných seniorů. Nejmenší počet dotazovaných vykazují senioři nad 90 let, ti jsou dva.

Graf 2 Pohlaví seniorů ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 2 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

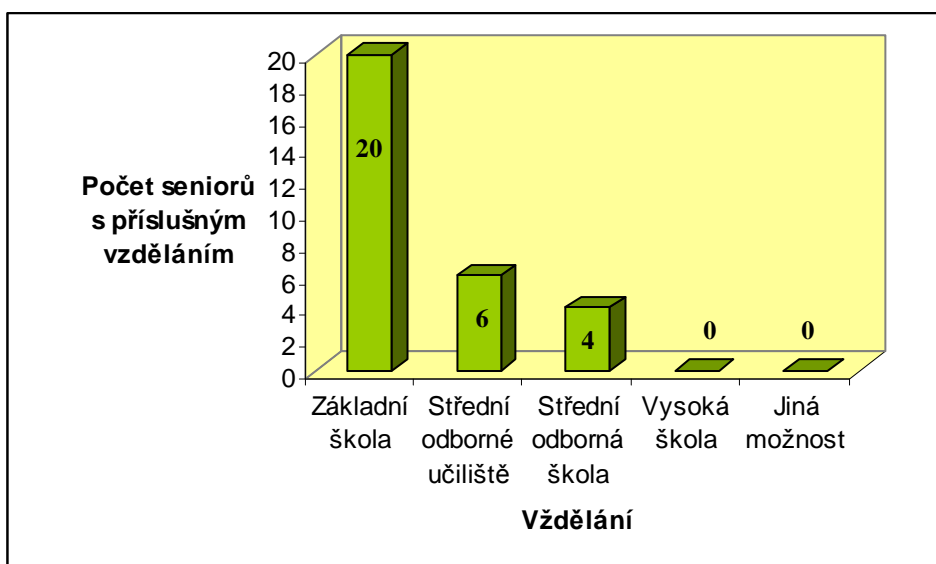

Zdroj: vlastní výzkum

Ve sledovaném rezidenčním zařízení bylo dotazováno 30 seniorů, z toho bylo 11 mužů a 19 žen, což znázorňuje graf 2.

Graf 3 Vzdělání seniorů ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 3 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

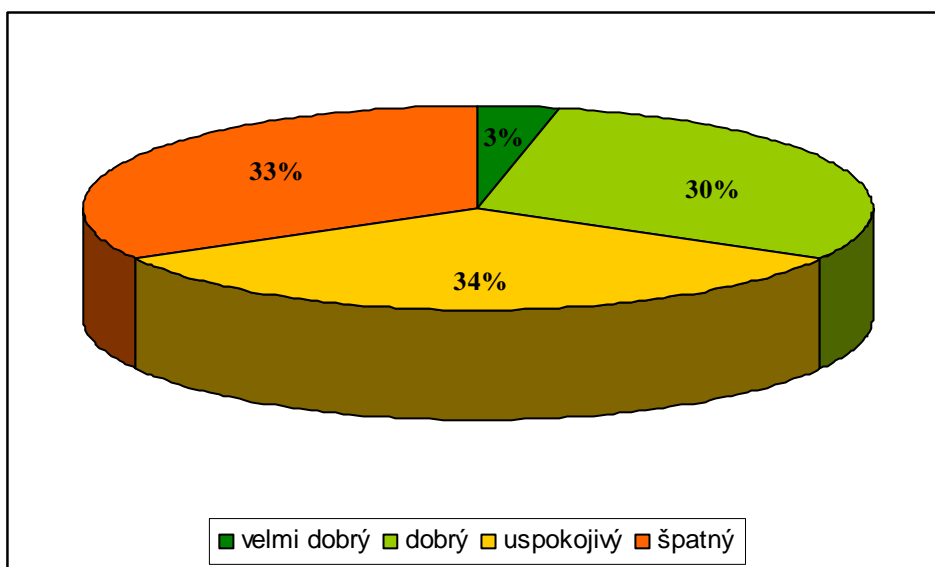

Zdroj: vlastní výzkum

Z 30 dotazovaných seniorů v rezidenčním zařízení má 20 základní vzdělání. Střední odborné učiliště absolvovala 6 dotazovaných seniorů a Střední odbornou školu vystudovala 4 dotazovaní senioři. Vysokou školu nebo jinou možnost neuvedl žádný z nich.

Graf 4 Zdravotní stav seniorů ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 4 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

Zdroj: vlastní výzkum

10 dotazovaných seniorů hodnotí svůj zdravotní stav jako uspokojivý, jako špatný zdravotní stav hodnotí 10 dotázaných. Dobrý zdravotní stav uvedlo 9 dotázaných a pouze 1 z dotazovaných hodnotí svůj zdravotní stav jako velmi dobrý.

Tabulka 5 Délka pobytu seniorů ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 5 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

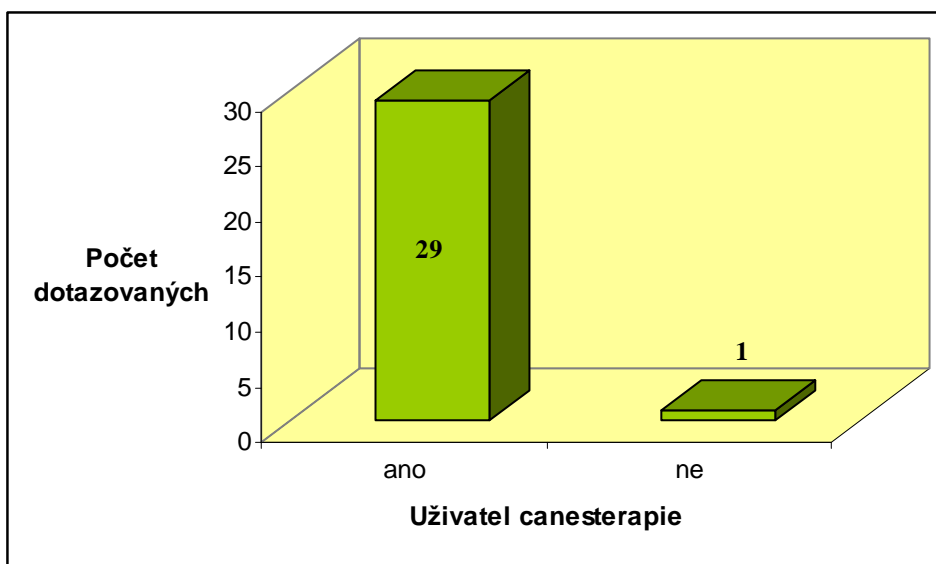
Délka pobytu	Počet seniorů dle délky pobytu
0,5 roku	2
1 rok	5
1,5 roku	7
3 roky	7
5 let	4
11 let	2
14 let	3

Zdroj: vlastní výzkum

Tato tabulka znázorňuje délku pobytu seniorů v rezidenčním zařízení. 21 seniorů žije ve sledovaném zařízení v rozmezí 0,5 – 3 roky a 9 seniorů zde žije 5 a více let.

Graf 5 Počet seniorů využívající canisterapii ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 6 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

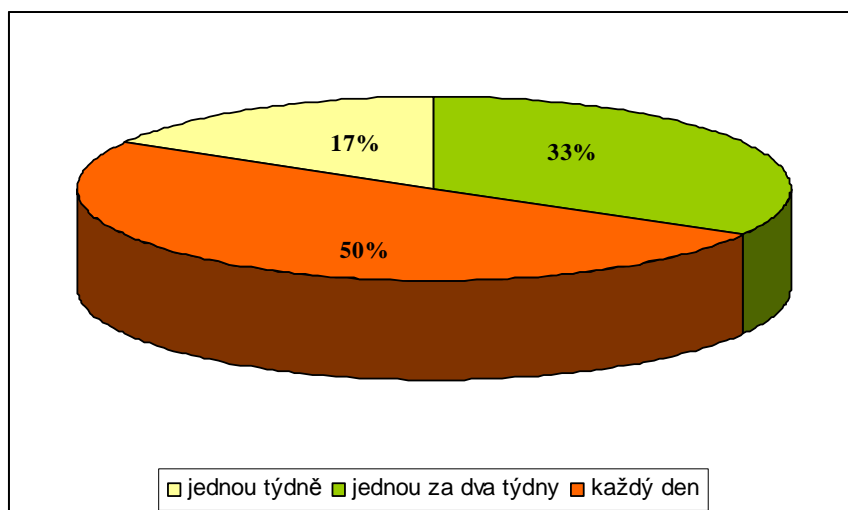

Zdroj: vlastní výzkum

Jak můžeme vidět v tomto grafu, 29 dotazovaných seniorů využívá možnosti canisterapie. Pouze 1 dotazovaný této terapii nevyužívá.

Graf 6 Návštěvnost canisterapie seniorů ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 7 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

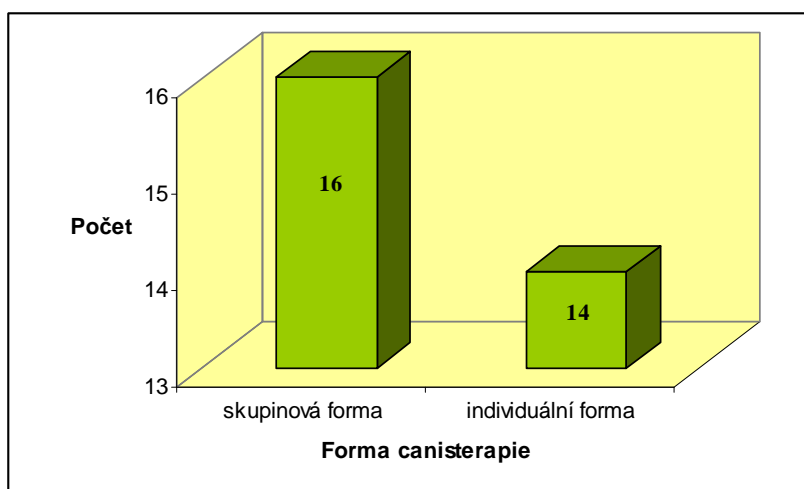

Zdroj: vlastní výzkum

Z tohoto grafu vyplývá, že polovina (50%), to je 15 dotazovaných, užívá canisterapii každý den. 10 (33%) dotazovaných využívá canisterapii jednou za dva týdny a 5 seniorů (17%) využívá této služby jednou týdně.

Graf 7 Návštěvnost canisterapie seniorů ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 8 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

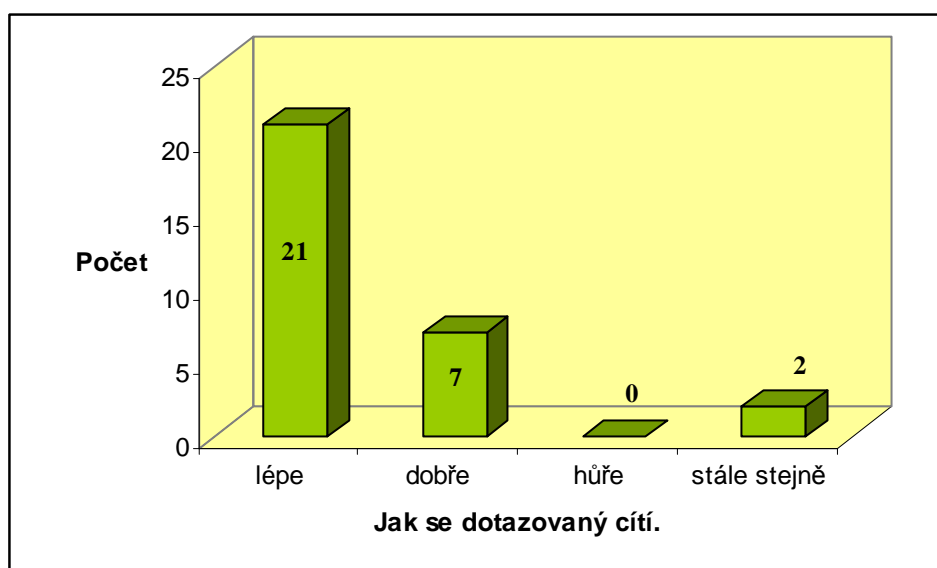

Zdroj: vlastní výzkum

Skupinovou formu canisterapie využívá 16 dotázaných seniorů, jedná se především o seniory mobilní. 14 dotázaných seniorů využívá individuální formu. Hlavním důvodem využívání individuální formy canisterapie je snížená pohyblivost dotázaných.

Graf 8 Vliv canisterapie na psychickou stránku seniorů ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 9 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

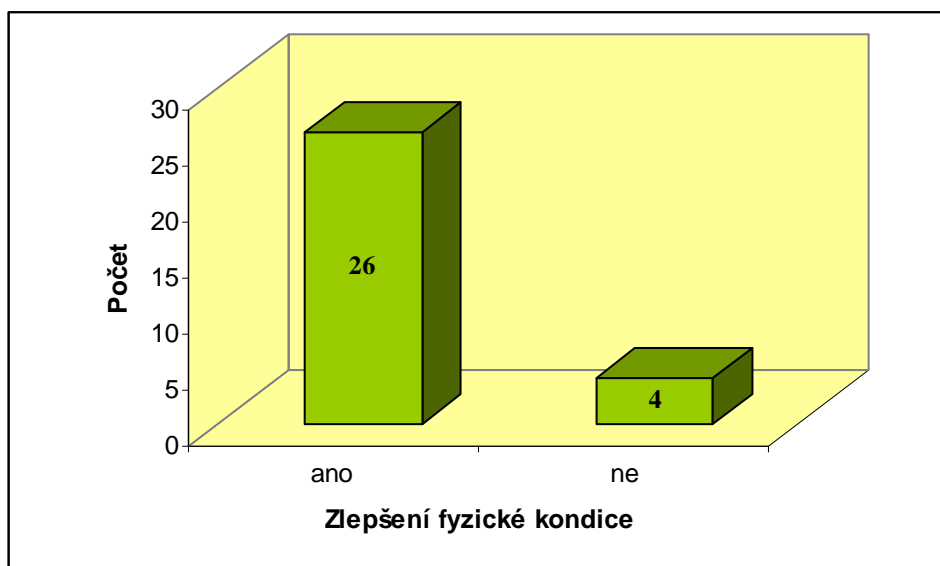
Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu lze vyčíst, že většina, to je 21 dotázaných se cítí po canisterapii lépe. 7 z dotázaných uvedlo, že se cítí dobře, 2 stále stejně a odpověď hůře neoznačil žádný z dotázaných.

Graf 9 Vliv canisterapie na fyzickou kondici seniorů

(k otázce 10 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

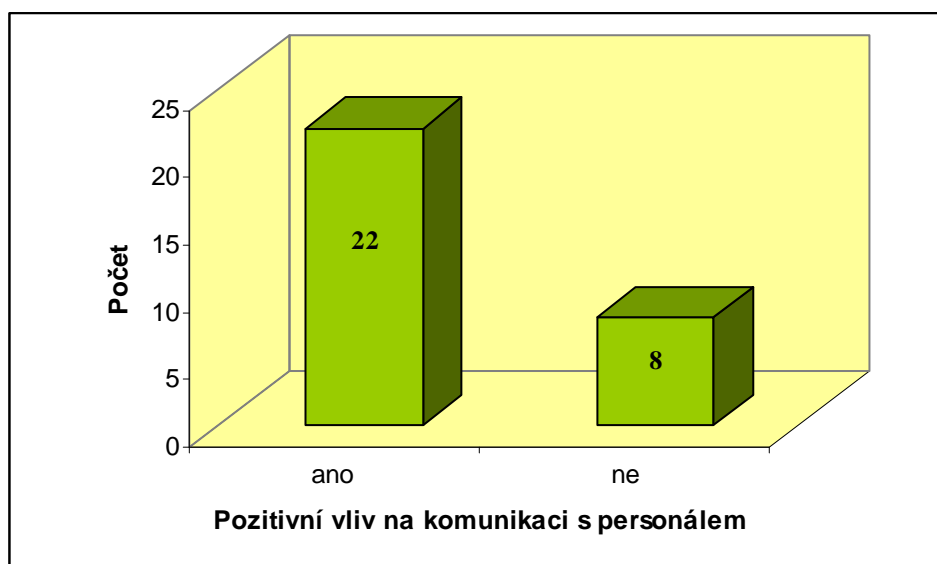

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu vyplývá, že 26 dotázaných pociťuje zlepšení své fyzické kondice vlivem canisterapie a pouze 4 dotazovaní uvedli, že canisterapie nemá na jejich fyzickou kondici vliv.

Graf 10 Pozitivní působení canisterapie na komunikaci mezi seniory a personálem.

(k otázce 11 dotazníku pro seniory, Příloha č.1)

Zdroj: vlastní výzkum

22 dotazovaných seniorů pociťuje pozitivní vliv canisterapie na komunikaci, v dotaznících uvedli, že mají potřebu si s personálem o pejscích povídat, zde můžeme vidět, že psí přítel upevňuje komunikaci mezi seniory a personálem. Pouze 8 seniorů uvedlo, že necítí potřebu si s personálem o psích terapeutech povídat.

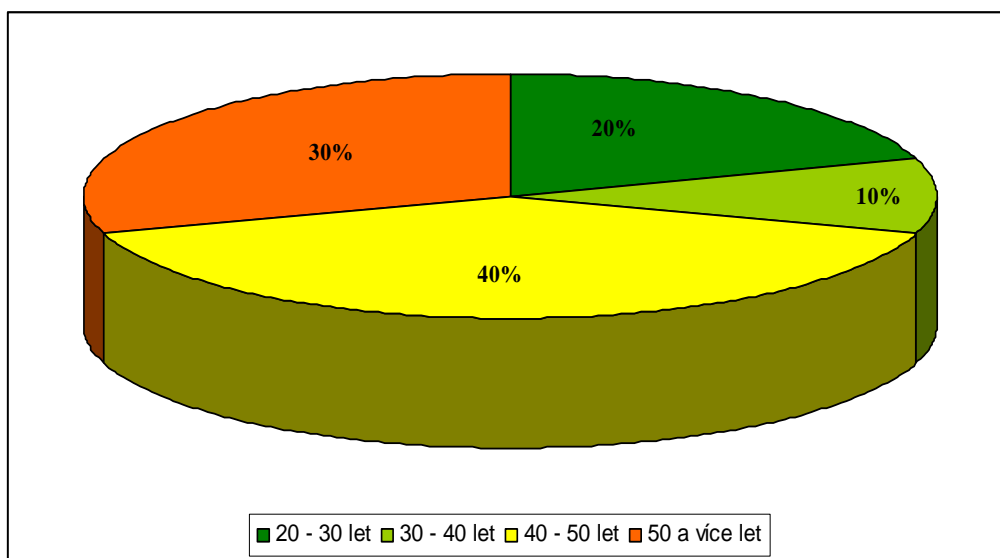
Otázka č.12: „Přestože nenavštěvujete canisterapii, myslíte si, že je pro ostatní seniory prospěšná?“

Poslední otázka mého dotazníku bylo určena pro osoby, které uvedli v otázce č.6, že canisterapii nevyužívají. Těchto osob jsem se tázala, zda se domnívají, že je canisterapie prospěšná pro ostatní seniory. Ve sledovaném rezidenčním zařízení byl pouze 1 dotazovaný senior, který služeb canisterapie nevyužívá. V dotazníku uvedl, že si myslí, že canisterapie ostatním seniorům pomáhá.

1.8.2 Výsledky dotazníkového šetření u personálu

Graf 11 Věk personálu ve sledovaném rezidenčním zařízení.

(k otázce 1 dotazníku pro personál, Příloha č.2)

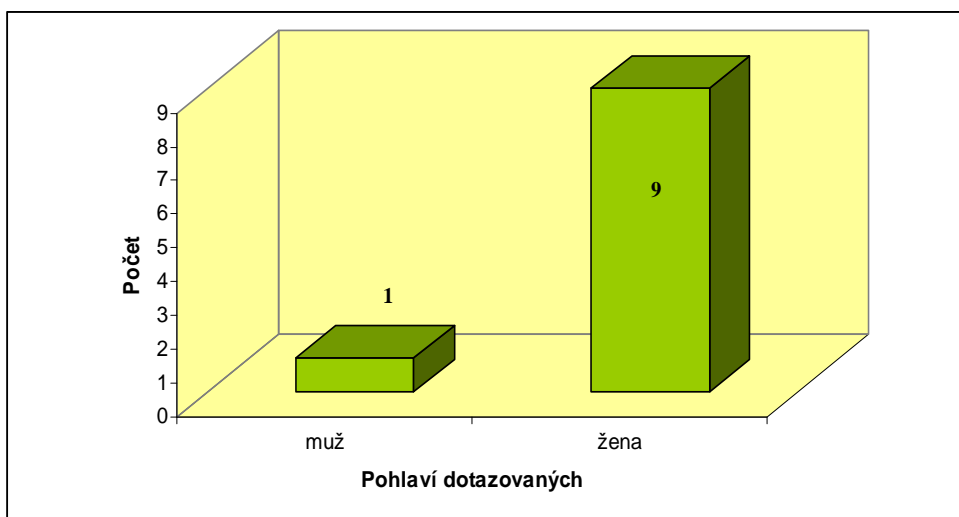

Zdroj: vlastní výzkum

4 zaměstnanci (40%) dotázaného personálu jsou ve věku mezi 40 – 50 roky. 3 (30%) dotázaným je více než 50 let, 2 dotázaní (20%) jsou ve věku 20 – 30 let a pouze 1 dotázaný (10%) je ve věku 30 – 40 let.

Graf 12 Pohlaví personálu ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 2 dotazníku pro personál, Příloha č.2)

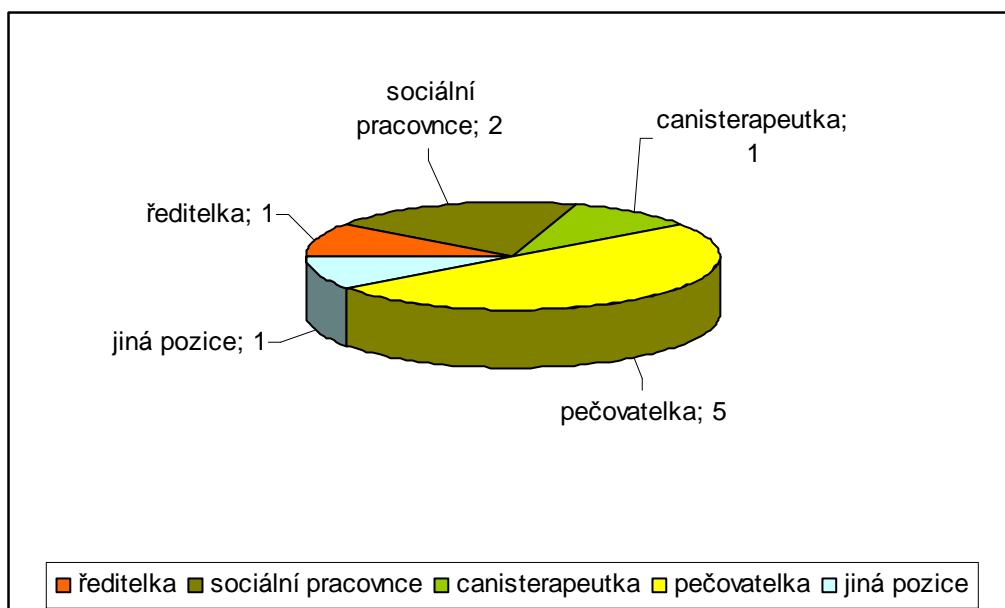

Zdroj: vlastní výzkum

Většina osloveného personálu jsou ženy (9), ve sledovaném rezidenčním zařízení byl dotázan pouze jeden muž.

Graf 13 Pracovní pozice personálu ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 3 dotazníku pro personál, Příloha č.2)

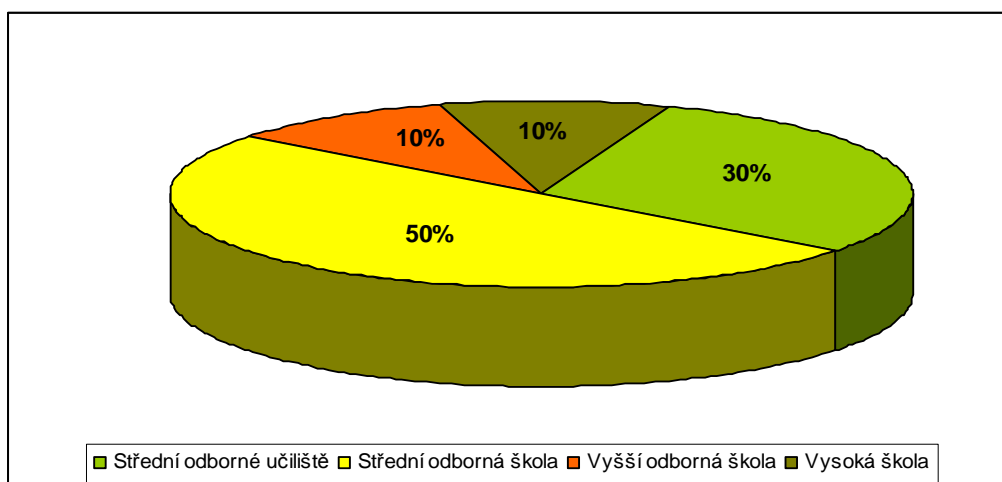

Zdroj: vlastní výzkum

Na postu ředitelky sledovaného rezidenčního zařízení pracuje paní Mgr. Marcela Vítová. Dále byly dotazovány 2 sociální pracovnice, 1 canisterapeutka, 5 pečovatelek a 1 pracovním a jiné pozici.

Graf 14 Vzdělání personálu ve sledovaném rezidenčním zařízení

(k otázce 4 dotazníku pro personál, Příloha č.2)

Zdroj: vlastní výzkum

5 pracovníků (50%) dotazovaného personálu vystudovala Střední odbornou školu, Střední odborné učiliště vystudovali 3 dotázaní (30%) a Vyšší odbornou školu a Vysokou školu absolvoval vždy 1 dotázaný (20%).

Otázka č.5: „Víte, že ve Vašem Domově seniorů probíhá canisterapie? Jestliže ano, tak jak dlouho v Domově seniorů canisterapie probíhá?“

Pátou otázkou jsem zjišťovala , kolik let probíhá v Domově seniorů canisterapie. Zjistila jsem, že tato služba je zde poskytována již 10 let.

Otázka č.6: „Přinesla Vám canisterapie při výkonu Vašeho povolání nějaké povinnosti navíc? Jestliže ano, tak jaké?“

Šestá otázka byla zaměřena na skutečnost, zda canisterapie přinesla personálu Domova nějaké povinnosti navíc. Jednoznačnou odpovědí všech dotázaných bylo, že ne.

Otázka č.7 „Myslíte si, že je canisterapie u seniorů prospěšná? Jestliže ano, tak v čem?“

Sedmá otázka zjišťovala názor personálu o prospěšnosti canisterapie. Všichni dotázaní, odpověděli shodně ano. A zdůvodnili to tím, že má tato terapie blahodárné účinky především na psychiku seniorů.

Otázka č.8:

Myslíte si, že canisterapie u seniorů má pozitivní vliv na:

- a) fyzickou kondici
- b) psychickou kondici
- c) komunikaci s ostatními lidmi
- d) zlepšení smyslových orgánů
- e) jiná možnost

Otázku č.8 nebudu graficky zobrazovat, jelikož dotazovaní měli možnost označit více odpovědí. Z tohoto důvodu by nemělo grafické znázornění správnou vypovídající schopnost. Na všechny uvedené škály možností má canisterapie jednoznačně pozitivní vliv.

Otázka č.9

Jste nakloněny k provádění canisterapie ve Vašem Domově seniorů?

- a) ano
- b) ne

Devátou otázkou bylo zjišťováno, zda je personál Domova seniorů canisterapii nakloněn. Zde všichni dotázaní označili možnost ano.

Otázka č. 10

„Jaká je podle Vašeho názoru nejvhodnější rasa psa k provádění canisterapie?“

Desátou otázkou jsem zjišťovala, která rasa je dle mínění dotazovaných a jejich zkušeností vhodná pro canisterapii. Dotazovaní se shodli na rase retriever. Jedná se o velmi přátelské a nebojové plemeno.

Otázka č.11:

Domníváte se, že canisterapie je lepší provádět:

- a) Individuálně, a proč...
- b) Skupinově, a proč...

Jedenáctou otázkou jsem se dotazovala, zda si personál myslí, že je lepší individuální či skupinová forma canisterapie. Všichni dotazovaní se jednoznačně shodli na individuální formě canisterapie. Důvodem toho je, že každý klient je rozdílný a tudíž potřebuje rozdílné přístupy, to v čase, místě i způsobu provedení.

Otázka č.12:

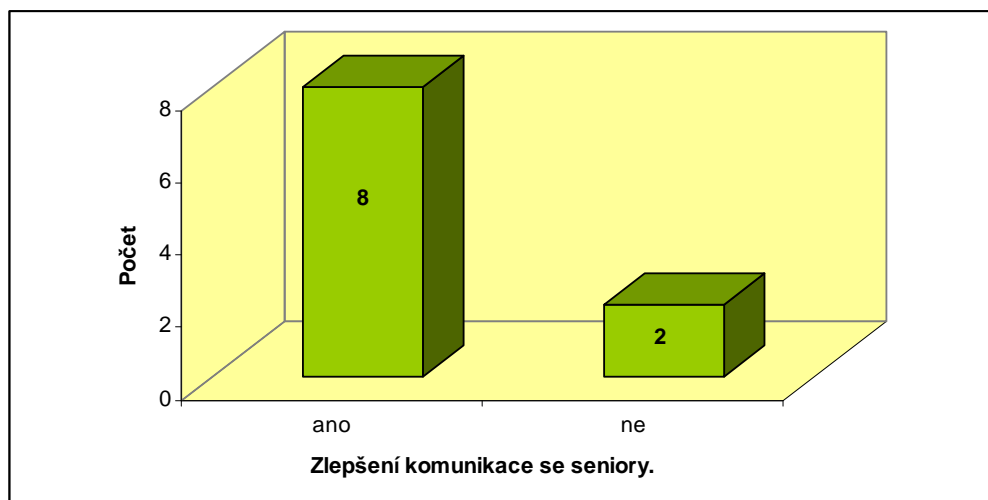
Jak dlouho by se dle Vašeho mínění měla canisterapie provádět?

- a) Individuální forma
- b) Skupinová forma

Dvanáctá otázka mého dotazníku zněla, jak dlouho by se měla provádět skupinová a individuální canisterapie. Převážná většina dotazovaných se shodla, že skupinová forma by se měla provádět 1 – 2 hodiny a individuální forma by měla probíhat dle potřeby seniorů.

Graf 15 Zlepšení komunikace prostřednictvím canisterapie mezi seniory a personálem

(k otázce 13 dotazníku pro personál, Příloha č.2)

Zdroj: vlastní výzkum

Tato otázka byla zaměřena na zlepšení komunikace mezi seniory a personálem vlivem canisterapie. 8 zaměstnanců Domova seniorů odpovědělo kladně a 2 zaměstnanci odpověděli, že necítí změnu v komunikaci vlivem canisterapie.

1.9 Diskuze

Cílem této bakalářské práce je snaha potvrdit, zda personál v rezidenčním zařízení v Domově seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích považuje provádění canisterapii za přínosné po stránce fyzické a psychické. Druhým cílem je zjistit, zda klienti senioři mají zájem o individuální nebo skupinovou formu canisterapie.

Stanoveny byly dvě hypotézy. První hypotéza se týkala toho, zda se personál Domova seniorů domnívá, že je canisterapie přínosná z fyzického i psychického hlediska. Druhá hypotéza zněla: canisterapie má vliv na komunikaci mezi seniory a personálem Domova.

Ve své bakalářské práci v praktické části jsem realizovala výzkum v Rezistenčním zařízení sociální péče, šetření jsem realizovala pomocí dotazníků a řízeným rozhovorem. Vytvořila jsem dva dotazníky, první byl určen pro seniory Domova a druhý byl zaměřen na personál Domova seniorů v Prachaticích. U seniorů jsem užila řízený rozhovor s každým seniorem zvlášť, hlavním důvodem byl zdravotní stav seniorů, senioři mají problémy se sluchem a s hybností horních i dolních končetin, proto jsem docházela za seniory na pokoj. Návratnost dotazníků byla tedy 100%. Dotazníky určené pro personál vyplnil každý zaměstnanec Domova samostatně. Oslovila jsem 30 seniorů a 10 zaměstnanců Domova. 29 dotázaných seniorů využívá canisterapii v jejich Domově. Pouze 1 dotázaný senior mi sdělil, že canisterapii nevyužívá, ale že si myslí, že ostatním seniorům může být prospěšná.

Canisterapie v Domově seniorů v Prachaticích probíhá individuální nebo skupinovou formou. Individuální formu preferují nemobilní klienti, připoutaní k lůžku nebo se špatnou pohyblivostí, ale důvody pro individuální formu canisterapie mohou být různé např. introvertní senioři. Skupinová canisterapie se odehrává v klubovně Domova, její průběh trvá maximálně 90 minut. Na skupinovou canisterapii dochází téměř stálí klienti Domova, z pozorování této skupinky se domnívám, že se jedná o velmi dobrý a přátelský kolektiv. Měla jsem možnost poznat je blíže a někteří klienti mi sdělili, že na skupinku docházejí také kvůli svému společenskému vyžití a aby nebyli pořád sami. Na skupinové canisterapii pravidelně začínají rozvíčkou, procvičují si jemnou motoriku (hybnost prstů, krouží zápěstím, procvičují si i dolní končetiny), další činností skupinové canisterapie je hra se psím pomocníkem např. házejí psovi míček a tím

si procvičují i jemnou motoriku, nebo se senioři trefují kolečkem na držák, který je umístěn uprostřed místnosti, mezi tím, co se jeden senior soustředí na hod, tak jejich psí terapeut chodí po místnosti a ostatní senioři si ho hladí. Další oblíbenou hrou je schovávání míčku, pamlsku či jiné hračky po místnosti, mezitím, co senioři míček, pamlsk nebo hračku schovávají pes čeká za dveřmi, až psa zpět zavolají psí terapeut hračku hledá a senioři mu fandí a mají radost, že je pes tak šikovný. Když jsem se účastnila skupinové canisterapie v Domově seniorů, tak si senioři také o psích kamarádech velmi rádi povídali a sdělovali si vzájemné zážitky a zkušenosti, při vzájemné komunikaci s klienty jsem častokrát slyšela o psích kamarádech, které měli klienti v dětství. Pes v průběhu skupinové canisterapie chodil od jednoho seniora k druhému, tak měl možnost každý senior si psího pomocníka chvíli užít sám pro sebe.

Při individuální canisterapii docházel pes s terapeutkou za klienty do jejich pokojů. Měla jsem možnost vidět průběh individuální canisterapie v Domově seniorů, ležící klienti měli velkou radost ze psí přítomnosti, pes se procházel po jejich pokoji a vrtěl ocasem poté se přiblížil k ležícímu klientovi, aby si ho mohl v klidu hladit.

Bylo pěkné pozorovat, jak si klienti Domova při skupinové i individuální formě canisterapie se psím terapeutem povídají, usmívají se na něj. Jelikož jsem Domov seniorů v Prachaticích navštěvovala již v předchozích letech, mohu říci, že soužití lidí a zvířat v tomto Domově považují klienti téměř za samozřejmé a nedokážou si představit, že by tomu bylo jinak.

Jsem velmi ráda, že jsem tento malý výzkum mohla provádět právě tam, kde to znám poměrně dobře. Z pozorování chování klientů mohu říci, že pocítuji pozitivní vliv canisterapie na klienty tohoto Domova, klienti mi sami při našich rozhovorech sdělovali, že se cítí po canisterapii uvolněnější a radostnější a že se vždy těší na další setkání. Mohu odkázat také na definici L. Galajdové, která definuje canisterapii, jako způsob terapie, která využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. Canisterapie, klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně-integračních. Uplatňuje se zejména jako pomocná (podpůrná) psychoterapeutická metoda. Právě smyslem mého malého výzkumu byla snaha potvrdit pozitivní vliv canisterapie na seniory a na komunikaci.

Po vyhodnocení dotazníků mohu říci, že pozitivní působení canisterapie se potvrdilo u všech dotazovaných klientů. Také komunikace se dle 22 seniorů díky canisterapii a přítomnosti zvířat v domově zlepšuje, pouze 8 dotazovaných seniorů necítí potřebu si s personálem o psích pomocnících povídat. 22 seniorů, kteří uvedli, že cítí zlepšení v komunikaci mezi nimi a personálem domova díky canisterapii, také uvedli, že mají radost, když sestřička přijde k nim do pokoje a oni jí mohou sdělit vše, co se psem dělali. Personál Domova je jednoznačně canisterapii nakloněn a 8 dotázaných pociťuje lepší komunikaci mezi nimi a klienty Domova, pouze 2 dotázaní nepociťují zlepšení komunikace vlivem canisterapie.

Při tomto malém výzkumu jsem oslovila 30 seniorů a 10 zaměstnanců Domova seniorů Mistra Křišťana. Bohužel tyto výsledky jsou z malého počtu dotázaných a pro potvrzení hypotézy, že canisterapie má skutečně pozitivní vliv to vyžaduje dlouhodobý výzkum. Však mohu se ohradit tím, přestože byl počet dotázaných seniorů i zaměstnanců nízký, mohu říci, že o pozitivním působení canisterapie na seniory jsem přesvědčena. Důvodem mého přesvědčení jsou zkušenosti i z canisterapie probíhající v Sušické nemocnici, kde se koná také skupinová forma této služby a pacientům-seniorům velmi pomáhá a to především po psychické stránce. Při docházení na canisterapii do Domova seniorů v Prachaticích jsem pozorovala jednotlivé seniory, jak se při canisterapii chovají, jejich mimiku, gesta a také po samotném rozhovoru s nimi jsem se přesvědčila, že i oni pozorují pozitivní účinky vlivem canisterapie. Při mé přítomnosti na skupinové i individuální canisterapii, jsem pozorovala jak, se rozjasňuje tvář každého seniora, když k nim psí terapeut přistoupí a položí si hlavu na jejich klín.

Také doufám a oprávněně si myslím, že i personál je nakloněn k provádění canisterapie v jejich Domově a to nejen z výsledku dotazníků, ve kterém mi všichni dotázaní uvedli, že jsou canisterapii nakloněny. Myslím si, že jak senioři, tak ani personál by si Domov nedovedli bez psí přítomnosti představit. Jelikož jsou v Domově oba psi již od malička, klienti jsou na ně zvyklí. Psí terapeuti mají svůj pelíšek a výběh na zahradě Domova seniorů a také se stává, že se senioři jdou za nimi podívat a hodit jim nějaký pamlsek.

ZÁVĚR

Téma canisterapie zaměřená na seniory v rezidenčním zařízení jsem si vybrala z důvodu dlouhodobého zájmu o tuto problematiku. S canisterapeutkou jsem docházela na skupinovou canisterapii do Sušické nemocnice a bylo mi to nečekaným přínosem. Poté jsem získala možnost účastnit se canisterapii i v Domově seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích, a právě zde jsem prováděla svůj výzkum. Nejkrásnější zážitky ze skupinové i individuální canisterapie byly rozzářené oči seniorů a všech, kteří pocítili psí lásku a hebkost psí srsti. Myslím si, že kouzlo canisterapie je právě v tom, že láska, kterou psí terapeut seniorům poskytuje je čistá, upřímná a nezištná.

V teoretické části jsem se věnovala canisterapii všeobecně a canisterapii zaměřené na seniory.

Ve své praktické části jsem zpracovávala výsledky výzkumu. Za prvé jsem se zaměřila na názor personálu, zda canisterapie pomáhá po stránce fyzické i psychické. Za druhé jsem zjišťovala jakou formu canisterapie senioři preferují a z jakého důvodu. Velmi mne potěšily výsledky dotazníků, které potvrdily pozitivní působení canisterapie na seniory, také personál tuto hypotézu jednoznačně potvrdil. Dále jsem zjišťovala vliv canisterapie na zlepšení komunikace mezi seniory a personálem. Většina dotázaných seniorů a většina osloveného personálu potvrdila pozitivní vliv canisterapie i na komunikaci mezi lidmi.

Výzkum v Domově seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích mi nabýdl nemalé zkušenosti, za které jsem velmi vděčná. Měla jsem možnost blíže se seznámit se seniory tohoto domova. Při skupinové canisterapii bylo pro mne největším obohacením pozorovat, jak se senioři snaží vyvíjet fyzickou aktivitu proto, aby si psího pomocníka mohli pohladit. Klientům skupinové terapie dělal přímý kontakt se psy opravdu dobře, stimuloval jejich organismus k pozitivnímu myšlení i jednání. Velký přínos pro mne mělo i pozorování individuální formy canisterapie přímo na pokojích klientů. Mezi uživatele individuální formy canisterapie patřili většinou ležící klienti, kteří měli sníženou pohyblivost, však psímu terapeutovi to vůbec nevadilo, i přes lůžkovou bariéru navázal přímý kontakt s danou osobou. Cítila jsem velikou radost seniorů, když pozorovali psa, jak vrtí ocasem či se klidně prochází po jejich pokojích.

Když jsem si povídala s uživateli individuální i skupinové canisterapie často mi vyprávěli své životní příběhy, ve kterých hrál roli i jejich psí kamarád. Většina obyvatel Domova byla zvyklá na psa již od svého dětství, jejich psí kamarád často plnil také roli hlídače. Pro klienty Domova seniorů v Prachaticích je naprosto přirozené soužití lidí a zvířat.

Závěrem mohu shrnout, že poznatky o canisterapii a její samotná praxe přinesla lidem veliké obohacení. Přesto je nutné tento druh terapie, jako i všechny ostatní, neustále rozvíjet a zdokonalovat. Canisterapie pomáhá všem, kteří jsou nakloněny psí přítomnosti a nechají si jejím prostřednictvím pomoci. Pes terapeut poskytuje svou pomoc nezištně a upřímně. Za radost, kterou každému daruje, nic neočekává. Je to opravdu: „*Léčba lidské duše psí láskou*“.

2 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. FREEMAN, MOLOVÁ, Mezinárodní seminář o zooterapiích. Tvorba norem praxe I. 1.-3.7.2005 v Brně. [Sborník příspěvků]. Brno, 2005.
2. GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše*: GRADA Publishing 1999, ISBN 80-7169-789-3
3. GALAJDOVÁ, L. *Canisterapie v geriatрии. Praktický lékař*. Praha: 1999, ISSN 0032-6739.
4. HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří: Praha*, PANORAMA, 1990, ISBN 80-7038-158-2
5. KALINOVÁ, V. *Standardy v canisterapii*: Sdružení Filia 2004, ISBN 80-239-3591-7
6. KOPŘIVA, K. *Zvířata v domovech nejen pro seniory*: HESTIA 1999
7. KVÁŠ, M. *Výživa psů*: 1. vydání. České Budějovice: Dona, 1998, ISBN 80-85463-99-7
8. LORENC, K. *Život se psem není pod psa*: Přel. Kosekovi B. aj. 1. vydání. Praha: Granit, 1997, ISBN 80-85805-57-X
9. MOJŽIŠOVÁ, A. *Pes je nejen přítel člověka, ale prý i dobrý terapeut*: 2000
10. PICHAUD, C., THAREAVOVÁ *Soužití se staršími lidmi*: Portál 1998, ISBN 80-7178-184-3
11. PIPEKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, M. *Terapie ve speciálně pedagogické péči*, BRNO 2001, ISBN 80-7315-010-7
12. PODUSCHKA, W. a kol. *Zvířata v domovech nejen pro seniory* Přel. M. Vojtěchovský, M. Vojtěchovská, 2. české vydání: Praha HESTIA, 1999
13. TICHÁ, V. *Malá škola pro chovatele psů*. 1. vydání. České Budějovice: DONA, 2000, ISBN 80-86136-84-1
14. TRUMLER, E. *Pes mezi lidmi*. Přel. L. Smrčková. 1. české vydání. Praha: CESTY, 1996, ISBN 80-7181-058-4
15. VOJTĚCHOVSKÝ, M. *Zvířata v domovech pro seniory*. In: Mezinárodní seminář o zooterapiích 27.6 – 1.7. 2003 v Brně. Brno: Sdružení Filia. 2003
16. www.canisterapie.cz/data.php?menu=1

17. www.dploparany.cz
18. <http://www.hafbezobav.cz>
19. <http://www.hyperlink.cz/caisterapie/Canisterapie uvod.htm>

3 KLÍČOVÁ SLOVA

Canisterapie

Pes

Aktivity se psem

Senior

Rezidenční zařízení pro seniory

4 PŘÍLOHY

Příloha č.1: Dotazník pro seniory

Příloha č.2: Dotazník pro personál

Příloha č.3: Fotografie ze skupinové canisterapie v Domově seniorů Mistra Křišťana

Příloha č.4: Abstrakt

Příloha č.5: Abstract

Příloha č.1

DOTAZNÍK URČENÝ PRO SENIORY

Dobrý den,

jmenuji se Lenka Filipová a jsem studentkou 3. ročníku Teologické fakulty, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor Sociální a charitativní práce. Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který mi poskytne potřebné informace ke zpracování praktické části mé bakalářské práce. Všechny dotazníky jsou anonymní. Správnou odpověď zakroužkujte nebo vypište. Děkuji za spolupráci.

1) Jaký je Váš věk?

- a) od 60 do 70
- b) od 71 do 80
- c) od 81 do 90
- d) 91 a více

2) Jakého jste pohlaví?

- a) muž
- b) žena

3) Jaké máte vzdělání?

- a) Základní škola
- b) Střední odborné učiliště
- c) Střední odborná škola
- d) Vysoká škola
- e) jiná možnost

4) **Jak hodnotíte svůj zdravotní stav?**

- a) velmi dobrý
- b) dobrý
- c) uspokojivý
- d) špatný

5) **Jak dlouho žijete v Domově seniorů v Prachaticích?**

6) **Využíváte canisterapii ve vašem Domově?**

- a) ano
- b) ne

Jestliže ano, tak proč?

Jestliže ne, prosím pokračujte až otázkou **č. 12.**

7) **Jak často na canisterapii docházíte?**

- a) jednou týdně
- b) jednou za dva týdny
- c) jiná možnost

8) **Jakou formu canisterapie využíváte?**

- a) individuální forma a proč...
- b) skupinová forma a proč...

9) **Od té doby, co navštěvujete canisterapii se po psychické stránce cítíte:**

- a) lépe
- b) dobře
- c) hůře
- d) stále stejně

10) **Od té doby, co navštěvujete canisterapii máte pocit, že se zlepšuje Vaše fyzická kondice?**

- a) ano
- b) ne

Jestliže ano, tak v čem?

11) **Od té doby, co navštěvujete canisterapii, máte pocit, že se zlepšuje komunikace mezi Vámi a personálem Vašeho domova?**

- a) ano
- b) ne

Jestliže ano, tak v čem?

Jestliže ne, tak proč?

12) **Přestože nenavštěvujete canisterapii, myslíte si, že je pro ostatní seniory prospěšná?**

- a) ano
- b) ne

Jestliže ano, tak v čem?

Jestliže ne, tak proč?

Příloha č.2

DOTAZNÍK URČENÝ PRO PERSONÁL

Dobrý den,

jmenuji se Lenka Filipová a jsem studentkou 3. ročníku Teologické fakulty, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor Sociální a charitativní práce. Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který mi poskytne potřebné informace ke zpracování praktické části mé bakalářské práce. Všechny dotazníky jsou anonymní. Správnou odpověď zakroužkujte nebo vypište. Děkuji za spolupráci.

1) Jaký je Váš věk?

2) Jaké je Vaše pohlaví?

- a) muž
- b) žena

3) Jaké máte vzdělání?

- a) ZŠ
- b) SŠ
- c) SOU
- d) VOŠ
- e) VŠ
- f) jiná možnost

4) Jaká je Vaše pracovní pozice v Domově seniorů.

- a) ředitelka
- b) terapeutka canisterapie
- c) pečovatelka
- d) sociální pracovnice
- e) jiná možnost

5) Víte, že ve Vašem Domově seniorů probíhá canisterapie?

- a) ANO
- b) NE

Jestliže ano, tak jak dlouho v Domově seniorů canisterapie probíhá?

6) Přinesla Vám canisterapie při výkonu Vašeho povolání nějaké povinnosti navíc?

- a) ANO
- b) NE

Jestliže ano, tak jaké?

7) Myslíte si, že je canisterapie u seniorů prospěšná?

- a) ANO
- b) NE

Jestliže si myslíte, že ano, tak v čem?

8) Myslíte si, že canisterapie u seniorů má pozitivní vliv na:

- f) fyzickou kondici
- g) psychickou kondici
- h) komunikaci s ostatními lidmi
- i) zlepšení smyslových orgánů
- j) jiná možnost

9) Jste nakloněny k provádění canisterapie ve Vašem Domově seniorů?

- a) ANO
- b) NE

Jestliže ano, tak proč?

Jestliže ne, tak proč?

10) Jaká je podle Vašeho názoru nejvhodnější rasa psa k provádění canisterapie?

11) Domníváte se, že canisterapie je lepší provádět:

- c) individuálně, a proč...
- d) skupinově, a proč...

12) Jak dlouho by se dle Vašeho mínění měla canisterapie provádět?

b) skupinová forma ...

c) individuální forma...

13) Máte pocit, že se zlepšuje komunikace mezi Vámi a seniory?

a) ANO

b) NE

Jestliže ano, tak v čem?

Jestliže ne, tak proč?

Příloha č.3

Fotografie ze skupinové canisterapie z Domova seniorů Mistra Křišťana v Prachaticích.

Příloha č.4

ABSTRAKT

FILIPOVÁ, L. *Canisterapie se zaměřením na seniory*. České Budějovice 2007. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. L. Motlová.

Klíčové pojmy: Canisterapie, pes, aktivity se psem, senior, rezidenční zařízení pro seniory

Práce se zabývá canisterapií zaměřenou na seniory. Teoretická část popisuje, co to canisterapie je, její historický vývoj nejen ve světě, ale i v České Republice, typy canisterapie, její metody a léčebné účinky. Dále popisuje výběr vhodného psa, vlastní výcvik psa a osobnost samotného canisterapeuta.

Praktická část obsahuje výzkum, který byl prováděn v Domově seniorů v Prachaticích a byl zaměřen na vliv canisterapie u seniorů. V tomto domově probíhá skupinová i individuální forma canisterapie. Soužití lidí a zvířat je v tomto domově přirozené. Psí pomocníci vyrůstají v Domově seniorů již od štěněte.

Příloha č.5

Abstract

Canisotherapy focused on Seniors

Key terms: canisotherapy, dog, activity with dog, senior, senior residence

The work deals with canisotherapy focused on seniors. The theoretic part describes the term canisotherapy and its historical progress on the world and in the Czech Republic, types of

canisotherapy, its methods and medical affects. My work continues with the description of available dog, dog training and presonality of canisotherapist.

In the second part we can find investigation who was made in Senior residence in Prachatice and it was centred on influence of canisotherapy to seniors. There are group and individual form of canisotherapy. In this residence the coexistence of people and animal is nature.